

Perspektiver på den styrkede pædagogiske læreplan

Tema:
PÆDAGOGISK
LÆREPLAN

Pædagogisk læreplan –
en plan for læring med
afsæt i pædagogikken

Omsorg og læring i
dagtilbud – hvordan
hænger det sammen?

Læringsmiljøer på et
pædagogisk grundlag

FAG-OGMEDLEMSBLAD FRA LDD

- Side 3 **Leder**
Fælles fagligt fundament
Palle Woss, Direktør, LDD
- Side 4 **Pædagogisk læreplan – en plan for læring med afsæt i pædagogikken**
Dorthe Filtenborg, Pædagogisk Udviklingskonsulent, LDD
- Side 6 **Perspektiver på den styrkede pædagogiske læreplan**
Andreas Rasch-Christensen, ph.d., Forskningschef ved VIA University College
- Side 9 **Evaluering af den styrkede pædagogiske læreplan**
Hanna Bjørnøy Sommersel, Chefkonsulent, og
Astrid Nørgaard Mahoney, Konsulent, EVA, Danmarks Evalueringsinstitut
- Side 12 **Læringsmiljøer på et pædagogisk grundlag**
Line Togsverd, ph.d., Docent i Barndomspædagogik, Forskning, UC Syd
- Side 16 **Fra refleksion til handling omkring de seks læreplanstemaer og det fælles pædagogiske grundlag**
Nanett Borre, Foredragsholder, Forfatter, Underviser
Palle-Emil Stouby, Lektor i pædagogik, Underviser og Forfatter
- INDSTIK** – LDD Lederkonference 2024 · Faglig Ledelse
- Side 19 **Sampraksis og den styrkede pædagogiske læreplan**
Micki Sonne Kaa Sunesen, ph.d., Forsker ved Nordic Learning – Research and Education
- Side 22 **LDD NYT**
Gode refleksvaner hos børn og voksne med læringsmaterialet ”Refleksbetjente”
- Side 24 **LDD NYT**
Lederens udbytte af en diplomuddannelse i ledelse
Bendt Suhr, Partner og underviser hos Genklang
LDD Lederkonference 2024
- Side 26 **Familieforståelser i pædagogisk praksis**
Pernille Juhl, ph.d., Lektor, Institut for Mennesker og Teknologi, Psykologi, Roskilde Universitet og
Allan Westerling, ph.d., Lektor ved Roskilde Universitet
- Side 30 **Omsorg og læring i dagtilbud – hvordan hænger det sammen?**
Interview med Stig Broström, Cand. Pæd., ph.d., Professor Emeritus ved Danmarks Institut for
Pædagogik og Uddannelse samt Anders Skriver Jensen, Lektor, ph.d., Underviser og Forsker i
dagtilbudsdidaktik, læreplaner m.m., Institut for Pædagoguddannelsen på KBH professionshøjskole.
- Side 33 **Styrket pædagogisk læreplan over- og omsat til pædagogisk praksis**
Interview med Camilla Ulsted, Leder i Idrætsbørnehuset på Frederiksberg
- Side 35 **Næste nummer af DET GODE BØRNELIV**
Kvalitet i dagtilbud
- Side 36 Det ved vi om ”Pædagogiske læreplaner”

Tema:
PÆDAGOGISK
LÆREPLAN

Fælles fagligt fundament

Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold, udgivet af Børne- og Socialministeriet i 2018, er den formelle ministerielle ramme, som alle dagtilbud i Danmark skal forholde sig til og arbejde ud fra. En ramme, der både har et pædagogisk grundlag, seks læreplanstemaer og tolv mål for det pædagogiske læringsmiljø.

Ovennævnte er en national rammesætning, som dagtilbuddene lokalt skal oversætte og omsætte til konkrete pædagogiske læringsmiljøer med høj kvalitet. Og som samtidig taler ind i løsningen af kerneopgaven omkring børnene. En kerneopgave, der har som målsætning at sikre alle børn optimale muligheder for at kunne lege, trives, dannes, udvikle sig og lære noget.

Den styrkede pædagogiske læreplan udgør i sin lokale oversættelse det fælles faglige fundament for det respektive dagtilbuds ansatte og er derfor et afgørende dokument at have på plads, som alle ansatte må have et ejerskab af.

I dette nummer af DET GODE BØRNELIV har vi valgt at tematisere og sætte fokus på den pædagogiske læreplan. Vi har inviteret skribenter til at perspektivere og belyse, hvad læreplanen indeholder, betyder og kan bruges til i dagtilbuddets pædagogiske arbejde. Skribenterne er bredt repræsenteret indenfor det pædagogiske fag felt og er alle toneangivende på dagtilbudsscenen med deres teoretiske vi-

den, forskning, evaluering, metodik og ikke mindst praksis.

Du kan læse bidrag fra Andreas Rasch-Christensen, Hanna Bjørnøy Sommersel (EVA) og Astrid Nørsgaard Mahoney (EVA), Line Togsverd, Nanett Borre og Palle-Emil Stouby, Micki Sonne Kaa Sunesen, Pernille Juhl og Allan Westerling, Stig Broström og Anders Skriver Jensen, Bendt Suhr (Genklang) samt Camilla Ulsted, der er leder i Idrætsbørnehuset på Frederiksberg, som er medlemsinstitution her i LDD.

Pædagogisk udviklingskonsulent i LDD og redaktør på DET GODE BØRNELIV, Dorthe Filtenborg, har rammesat dette nummer og forsøgt at skabe en rød tråd igennem perspektiveringen af temaet.

Jeg håber, at bladet giver indsigt og fornyet inspiration.

Rigtig god læselyst!

Palle Woss

Direktør i Landsorganisationen Danske Daginstitutioner

Kolofon

LANDSORGISATIONEN
DANSKE DAGINSTITUTIONER

Udgiver

LDD – Landsorganisationen
Danske Daginstitutioner
Hejrevang 21 D, 3450 Allerød
(hovedkontor)
Rolundvej 23, I, 5260 Odense
Telefon: 32953230
Mail: LDD@LDD.DK
Oplag: 2000
ISSN 2794-2589

Redaktion

• Ansvarshavende:
Palle Woss, Direktør, LDD
• Redaktør og hovedskribent:
Dorthe Filtenborg, Pædagogisk
Udviklingskonsulent, LDD

Grafisk produktion

• Design og Layout: Permild & Ko
• Tryk: Grafisk Rådgivning ApS

Fotos:

• Adobe Stock
• Idrætsbørnehuset Frederiksberg
• Børneulykkesfonden

Udkommer marts og september

Pædagogisk

– en plan for læring med afsæt i pædagogikken

Af **Dorthe Filtenborg**, Pædagogisk Udviklingskonsulent, LDD

Revisionsprocessen omkring den oprindelige pædagogiske læreplan med ønske om at udarbejde en styrket udgave blev opstartet af Ellen Trane Nørby, daværende minister for Børn, Undervisning og Ligestilling, i januar 2016, men blev på grund af et skift i Regeringen overtaget undervejs af den nye minister, Mai Mercado, der dog ikke ændrede på det store politiske og fagpædagogiske arbejde, som førte til den (endelige) styrkede pædagogiske læreplan.

Læreplan versus udviklingsplan

Lige så hurtig en proces, den oprindelige pædagogiske læreplan blev lavet med afsæt i, lige så langsomt en proces har dannet arbejdsgrundlag for den styrkede udgave.

Dette bærer den styrkede udgave af læreplanen også positivt præg af, da den fremstår grundigt bearbejdet, visionær og tydelig rammesættende for pædagogikkens didaktik i dagtilbuddet med det pædagogiske læringsmiljø henover hele dagen gældende for alle børn

APRIL 2017

Regeringen (v. Mai Mercado) præsenterer Børnepakken "Stærke dagtilbud", hvori den styrkede pædagogiske læreplan er central.

JUNI 2017

Regeringen offentliggør aftalegrundlag om "Stærke dagtilbud", hvor den styrkede pædagogiske læreplan indgår - på fundamentet af mastergruppens og arbejdsgruppernes arbejde.

MARTS 2018

Forslag til **ændring af dagtilbudsloven** præsenteres af Mai Mercado i Folketinget - derpå 1. 2. og 3. behandling i Folketinget.

MAJ 2018

Den reviderede dagtilbudslov og hermed den nye **styrkede pædagogiske læreplan** vedtages med et politisk flertal i Folketinget.

læreplan

Den styrkede pædagogiske læreplan udgør kort fortalt rammen for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddet

Det var en historisk proces, vi med de politiske briller på var vidne til, da den oprindelige pædagogiske læreplan (2004) blev revideret (2016) og senere kom i en styrket udgave (2018). Historisk i den forstand, at man fra politisk side både afsatte meget lang tid til revisionsarbejdet og, at man valgte at invitere og involvere en ganske bred skare fra det pædagogiske fagfelt til at deltage i arbejdsgrupper og komme med konkrete bidrag og input til læreplanens indhold.

som et centralt omdrejningspunkt. Læreplanen har i sin struktur et pædagogisk grundlag, seks læreplanstemaer og tolv retningsgivende mål for læringsmiljøet som, det respektive dagtilbud skal over- og omsætte til en lokal forståelse og praksis.

Værd at bemærke er, at navnet er plan – læreplan. Den har i den styrkede udgave ikke fået et nyt navn, hvor læreplan er erstattet af udviklingsplan, som man reflektivt måske kunne have tænkt i forhold til, at planen målretter sig

dagtilbudsområdet med småbørn som målgruppe, hvor udviklingsbegrebet er centralt.

Den styrkede pædagogiske læreplan udgør kort fortalt rammen for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddet. Læreplanen er det grundlag, som kommunalbestyrelsen skal sikre, at dagtilbuddet i relation til den pædagogiske opgave ledes alene med udgangspunkt i, hvor der skal være en tydelig overensstemmelse med den pædagogiske læreplans børnesyn og brede læringsforståelse. ●

JULI 2018

Den styrkede pædagogiske læreplan (rammer og indhold), Børne- og Socialministeriet, **offentliggøres**.

JULI 2018 – JULI 2020

(forlænges pga. Corona-pandemien til juli 2021)
Dagtilbuddene arbejder i en **implementeringsproces** med den nationale styrkede pædagogiske læreplan, der lokalt i dagtilbuddet skal over- og omsættes til **læringsmiljøer** og en **pædagogisk hverdagspraksis**.

JULI 2021 – FREM

Dagtilbuddene skal offentliggøre deres (lokale) **styrkede pædagogiske læreplan**, der implementeres og evalueres. Kommunerne skal føre **tilsyn** med dagtilbuddene med afsæt i kommunens respektive tilsynskoncept, der tager afsæt i den styrkede pædagogiske læreplan jf. dagtilbudsloven.

Perspektiver

på den styrkede pædagogiske læreplan

Læreplaner er et udtryk for de politiske beslutningstageres forventninger til et område. Derfor mødes politiske initiativer om forandringer af læreplaner ofte med en vis skepsis. Bliver forventninger udmøntet i snævre og styrende nationale mål? Og fratager de pædagogers professionelle dømmekraft? Artiklen ser på disse og øvrige spørgsmål.

Af **Andreas Rasch-Christensen**, Ph.d. og Forskningschef ved VIA University College

Processen op til vedtagelsen af den styrkede pædagogiske læreplan blev ligeledes påvirket af skolens aktuelle kompetencemålstyrede læreplaner og bindende digitale læringsplatforme. Skulle dagtilbudsområdet også udsættes for mange bindende mål og styrende nationale test af de små børn? Det hele startede faktisk også med et politisk ønske om, at læreplanen for 0-6 års området skulle indeholde mål for børnenes læring. Det kom den aldrig til at indeholde, bl.a. fordi det lykkes at argumentere for, at læring ikke bor i det enkelte barn men skabes af miljøerne omkring barnet. Pædagoger, de fysiske faciliteter, børnefællesskaberne mv. Ligeledes var der blandt de deltagende parter i forberedelsen af læreplanen et ønske om at ville finde ud af, hvad der i det hele taget i pædagogisk henseende binder det danske dagtilbudsområde sammen.

Hvilke centrale begreber, normer og værdier skal binde læreplanen sammen således, at den giver mening og giver pædagogiske pejlemærker for dagtilbuddenes praksis? Det arbejde blev udslagsgivende for det pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan. Helt centralt står børnenes perspektiv. Populært sagt så er det afgørende for den pædagogiske læreplans retninger for den pædagogiske

praksis, at det at være barn har en værdi i sig selv.

Man vil også kunne hævde, at det perspektiv understøttes af flere større forskningsprojekter. Både den amerikanske nobelpristager James Heckman og de berømmede britiske EPPSE-studier, hvor man har fulgt børn, fra de var 3-16 år, pegede for år tilbage på, at børnenes indbyrdes relationer og deres relationer til de voksne er afgørende for kvaliteten på 0-6 års området. Men set ud fra børnenes perspektiver.

Leg som et centralt punkt

Det påvirker så igen de øvrige begreber i det pædagogiske grundlag. Ikke så overraskende står leg helt centralt. Legen har de senere år bevæget sig ind på mange områder af uddannelsessystemet, og der er etableret store nationale legeprojekter, legeforskning, uddannelsesforløb i leg og meget andet. Risikoen kan være, at leg reduceres til et redskab for noget andet.

Legebegrebet stritter også i lidt forskellige retninger i det pædagogiske grundlag. Som de andre begreber. Sådan er det med læreplaner, fordi de også er udtryk for kompromisser. I den pædagogiske læreplan ses leg på den ene side

Det at være barn har en værdi i sig selv

som noget, der understøtter børns udvikling. Børn skaber sociale relationer, når de leger. De kan også udvikle sig motorisk. Ikke mindst når de leger de lidt vildere lege uden for.

På den anden side så har leg i samspil med børneperspektivet en værdi i sig selv. Børn skaber mening i deres tilværelse, når de leger. Penslen bliver en tryllestav, der forvandler børnehavens legerum til et ferielandskab og dets muligheder. De har oplevet det før, selvom det ikke er helt det samme. Nogle af de andre børn har aldrig før været på ferie og gennem legen, får de pludselig nogle af oplevelserne sammen med deres kammerater og venner.

I børnenes selvorganiserede leg er det pædagogiske personales faglighed en betydningsfuld nøgle. Hvis, de blander sig forkert og for hurtigt, så kan legen ødelægges. Hvis, de ikke griber ind og støtter og guider, så bliver nogle børn måske ikke en del af legen og børnefæl-

lesskaberne. Disse eksempler indkapsler forståelsen af, hvad en læreplan kan og skal.

Læreplanen sætter retningen

En læreplan skal sætte retning, understøtte den pædagogiske praksis og efterlade behørigt rum til den professionelle dømmekraft. Praksis i dagtilbudsområdet er præget af en række pædagogiske dilemmaer. Børn er frie og skal samtidig have støtte og hjælp for at blive en del af gode børnefællesskaber. Så når pædagoger står i overvejelser om nærhed og distance til børnenes leg, er der også forløbende overvejelser over forhold mellem individ og fællesskab.

Hvornår skal børn hjælpes med at blive en del af og fastholdes i fællesskaber? Og hvornår skal de have lov til i perioder at træde uden for eller vælge nogle andre?

Der er ingen kagebogsbaserede svar på disse spørgsmål. Der er selvfølgelig løsninger og be-

Børn skaber sociale relationer, når de leger. De kan også udvikle sig motorisk. Ikke mindst når de leger de lidt vildere lege uden for.

Børn skaber mening i deres tilværelse, når de leger

slutninger, som er bedre end andre men for at finde dem kræves kontinuerligt opbyggede praksiserfaringer, der udvikles i dialoger med kolleger, ledere og andre ressourcepersoner uden for dagtilbuddenes mure.

Når, læreplanen skal understøtte og inspirere pædagogiske overvejelser funderet på denne type af spørgsmål, så bliver begreberne brede og får karakter af pejlemærker snarere end

præcise retninger. Det er ikke noget problem, hvis læreplanen giver anledning til at bearbejde de pædagogiske dilemmaer og udvikle praksis.

En undersøgelse af daginstitutioners arbejde med det pædagogiske grundlag indikerer, at læreplanen kan bevirke dette. På forskellig vis. Dagtilbuddene genkender det pædagogiske grundlags begreber. Alligevel afstedkommer de nogle steder nye overvejelser. I en institution

bruges læreplanen som en default for den pædagogiske praksis. Børnenes skal inddrages hele tiden og meget eksplicit i den pædagogiske praksis. Når, personalet samtaler om praksis, spørges der hele tiden ind til om, børnene er blevet spurgt og hørt, når der foretages valg om aktiviteterets form og indhold.

Det begrundes bl.a. med, at børneinddragelsen ikke er sket hyppigt nok i institutionens tidligere praksis. Læreplanen skal bruges til at skabe en ny praksis.

I en anden institution praktiseres og drøftes børneperspektivet i et kontinuum. Nogle gange vælger de selv, andre gange indgår de i ram-

mer, som er bestemt af det pædagogiske personale. Børneperspektivet forekommer at have været et omdrejningspunkt for institutionens tidligere praksis. Personalets overvejelser føres ind i dannelsesbegrebet, der står relativt nyt og betydningsfuldt i det pædagogiske grundlag. Når, det skal udledes i den pædagogiske praksis, så skal børn have medbestemmelse, men de skal ikke nødvendigvis bestemme alt selv.

Perspektiver på læreplanen

På den måde viser undersøgelsen, at læreplanens pædagogiske begreber kan understøtte forskellige institutioners praksisser baseret på de udviklingsbehov, som de nu måtte have. Der kan også peges på udfordringer med det pædagogiske grundlag. Det er bredt og stiller store krav til det pædagogiske personales faglighed og deres muligheder for faktisk at mødes og drøfte praksis. Det stiller igen krav til pædagogisk ledelse og skabelse af refleksionsrum for personalet, der jo ikke har en egentlig forberedelses- og efterbehandlingstid.

En læreplan sidder sjældent lige i skabet, hvorfor der er behov for løbende justeringer baseret på praksiserfaringer, ny forskning og nye politiske ambitioner. Afgørende er, at læreplanen tager bestik af den pædagogiske praksis, som den skal understøtte og inddrager den, når justeringer og ændringer foretages. ●

REFERENCER

Rasch-Christensen. A *Om baggrunden for den styrkede pædagogiske læreplan* – Den styrkede pædagogiske læreplan (2019) Samfundslitteratur: Kbh.

Rasch-Christensen. A *Hvad er det nye i det fælles pædagogiske grundlag?* – Det, vi er sammen om (2020) Dafolo: Frederikshavn

Evaluering

af den styrkede pædagogiske læreplan

Af **Hanna Bjørnøy Sommersel**, Chefkonsulent
og **Astrid Nørgard Mahoney**, Konsulent, Enheden for Dagtilbud, Danmarks Evalueringsinstitut

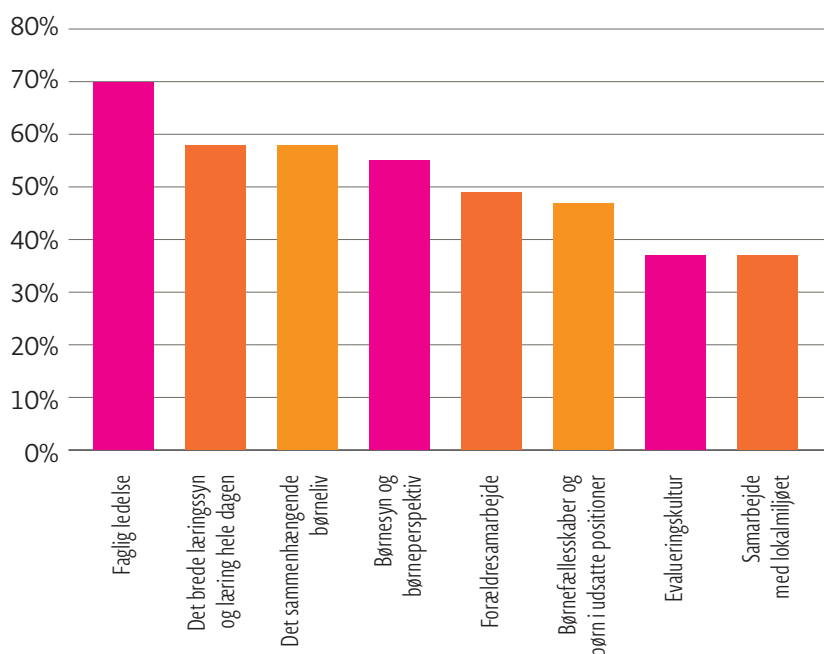
Den styrkede pædagogiske læreplan fylder snart 6 år. Læreplanen trådte i kraft i juli 2018, og efterfølgende fik kommunerne tre år til at udarbejde og evaluere den. Hvordan er det egentlig gået med implementeringen og, hvad har læreplanen betydet for praksis? Det undersøgte EVA i 2021 i en evaluering af den styrkede pædagogiske læreplan.

Evalueringen viser overordnet set, at der er stor variation i, hvor langt kommunerne er nået med implementeringen af den styrkede pædagogiske læreplan. Den viser også, at der er forskel på, hvor langt det enkelte dagtilbud er med implementeringen. Evalueringen havde fokus på otte områder – se grafen.

I forhold til faglig ledelse svarer 70 % af dagtilbudsscheferne, at "alle eller næsten alle" eller "over halvdelen" af deres dagtilbud er tæt på at realisere intentionerne. Kommunerne vurderede selv, at der er lidt længere vej, når det kommer til evalueringskultur og samarbejde med lokalmiljøet. Her svarer hhv. 45 % og 37 %, at "alle eller næsten alle" eller "over halvdelen af" dagtilbuddene er tæt på at realisere intentionerne inden for områderne.

Læreplanen er rammesættende for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddene

Helt overordnet viser evalueringen, at dagtilbudsschefer, daginstitutionsledere og dagplejepædagoger oplever, at læreplanen er rammesættende for deres arbejde, og at dagtilbudde-

ne ledes med udgangspunkt i læreplanen.

Dette er et positivt resultat, da et af formålene med den styrkede pædagogiske læreplan netop var, at læreplanen skulle skabe en fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet.

TRE VIGTIGE RESULTATER FRA EVALUERINGEN AF DEN STYRKEDE PÆDAGOGISKE LÆREPLAN:

- 1** Læreplanen er rammesættende for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddene
- 2** Der er stadig et stykke vej, når det kommer til børnefællesskaber og børn i udsatte positioner
- 3** Der ligger et potentiale i, at dagtilbuddene får sat endnu mere fokus på evalueringskultur

Helt overordnet viser evalueringen, at dagtilbudsschefer, daginstitutionsledere og dagplejepædagoger oplever, at læreplanen er rammesættende for deres arbejde, og at dagtilbuddene ledes med udgangspunkt i læreplanen

Børnefællesskaber og børn i udsatte positioner

Evalueringen viser videre, at 47 % af dagtilbudsschefer, vurderer at "alle eller næsten alle" eller "over halvdelen" af dagtilbuddene i deres kommune er meget tæt på at have realiseret intentionerne i forhold til børnefællesskaber og børn i udsatte positioner. Og faktisk viste evalueringen, at der var færre dagtilbudsschefer i 2021, der vurderer, at "alle eller næsten alle" dagtilbud i deres kommune er meget tæt på at have realiseret intentionerne i elementet sammenlignet med en måling fra 2018.

En mulig forklaring på dette fald er en stigende forståelse af, hvor kompleks en opgave det er at skabe stærke børnefællesskaber og deltagelsesmuligheder for børn i udsatte positioner. En case-undersøgelse, som blev gennemført i 2019 i forbindelse med evalueringen, understreger netop dette. Case-undersøgelsen peger blandt andet på de mange forståelser af begreberne som en årsag til opgavens kompleksitet. For det første er der en meget bred forståelse af begrebet "børn i udsatte positioner". For det andet kan børns deltagelse i et børnefællesskab se ud på mange forskellige måder. En pædagog beskriver fx i undersøgelsen, at det kan være svært at vurdere om, et barn er i en udsat position, eller om det er barnets behov for en pause fra fællesskabet, der kommer til udtryk:

"Er det et barn i en udsat position, eller skal vi respektere, at det er personlighed? Nogle kan være i et fællesskab ti timer i træk fra kl. 7-17. Når de bliver hentet, har de det fint. De blomstrer og trives. Men nogle børn bliver et stykke tid og trækker sig tilbage, og så igen et stykke tid i fællesskabet, og så trækker de sig tilbage."

Andre børn er afgørende for børns trivsel i hverdagen. Et stigende fokus på børn og unges trivsel i dagtilbud og skole generelt i samfundet, hvor fællesskabets betydning fremhæves, understreger også den vigtige opgave, som personalet er sat på med at skabe deltagelsesmuligheder i børnefællesskaber for alle børn.

Mere fokus på evalueringskultur

Med læreplanen kom også opgaven med at etablere en styrket evalueringskultur i dagtilbuddet. Den skal sikre, at ledere og personale løbende forholder sig reflektivt til, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Og ifølge dagtilbudsscheferne går det fremad med arbejdet.

I evalueringen fra 2021 vurderede 45 % af dagtilbudsscheferne, at "alle eller næsten alle" eller "over halvdelen" af dagtilbuddene i deres kommune er meget tæt på at have realiseret intentionerne.

Evalueringen peger samtidig på, at det særligt er den løbende refleksion om, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse, som er i fokus i institutioner. En mere systematisk evalueringspraksis, hvor der sættes fokus på specifikke områder med et bestemt formål og en planlagt opfølgning, er der dog potentiale i at arbejde mere med. Her svarer 50 % af alle daginstitutionsledere og 46 % af alle dagplejepædagoger, at det er noget, de gør i deres evaluerende praksis.

Evalueringsarbejdet har ledt til ændringer i det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddene.

Den største forandring ses i daginstitutionerne, og der er tre områder, hvor flest har justeret deres praksis som følge af evalueringsarbejdet:

1. **Den fysiske indretning**
(70% af daginstitutioner, 43% af dagplejer)
2. **Praksis i daglige rutiner**
(69% af daginstitutioner, 60% af dagplejer)
3. **Måden, arbejdet organiseres på**
(65% af daginstitutioner, 43% af dagplejer)

En stor andel af dagtilbuddene har altså lavet ændringer i det pædagogiske læringsmiljø på baggrund af deres evalueringsarbejde. Vi kan naturligvis forvente, at der er sket en udvikling i de danske dagtilbud, siden evalueringen blev gennemført i 2021. Den pegede på, at selv om mange er nået langt med at etablere en styrket evalueringskultur, så ligger der også et stort potentiale i at styrke den yderligere, så alle kommuner får alle dagtilbud med ombord.

Derudover er evalueringskulturen det enkelte dagtilbuds faglige motor, der hele tiden skal være i bevægelse for at skabe de bedste betingelser for trivsel, læring, udvikling og dannelse. ●

”EVALUERING AF DEN STYRKEDE PÆDAGOGISKE LÆREPLAN” - SLUTRAPPORT

Sådan er evalueringen gennemført:

- En spørgeskemaundersøgelse gennemført i 2021 blandt alle dagtilbudschefer og en stikprøve blandt daginstitutionsledere og dagplejepædagoger.
- En spørgeskemaundersøgelse gennemført i 2018 blandt alle dagtilbudschefer og en stikprøve blandt daginstitutionsledere og dagplejepædagoger.
- En case-undersøgelse fra 2019 med 20 casestudier i vuggestue, børnehave og dagpleje.

Læringsmiljøer

på et pædagogisk grundlag

Den styrkede pædagogiske læreplan slår fast, at arbejdet med læreplaner skal foregå på et pædagogisk grundlag. Men hvad indebærer det i grunden? Artiklen argumenterer for, at pædagoger og deres ledere vedvarende udforsker netop dette spørgsmål som en modvægt til, hvad der ellers let bliver en instrumentalisering af barndomspædagogikken.

Af **Line Togsverd**, Ph.d., og Docent i barndomspædagogik, UC Syd

Med den styrkede pædagogiske læreplan har et nyt sprog vundet indpas i de danske dagtilbud. Særligt begrebet "læringsmiljø" har fundet vej til gul stue. Pædagoger, deres ledere og forvaltninger taler om gode læringsmiljøer for børn, og læringsmiljøet er genstand for løbende kommunale og nationale målinger og vurderinger både i forbindelse med det pædagogiske tilsyn og i den nationale kvalitetsundersøgelse. Det er selvfølgelig ikke tilfældigt. I pjecen "Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold", som Børne- og undervisningsministeriet udsendte til alle landets dagtilbud, da læreplanen kom, optræder begrebet 206 gange. Leg optræder til sammenligning 110 gange.

Læringsmiljøet

Begrebet læringsmiljø har den umiddelbare kvalitet, at det retter opmærksomheden på, at alle situationer og samspil i daginstitutionens hverdagsliv har pædagogisk betydning. Også samspil og situationer, der ikke er tilrettelagt som læringssituationer. Det underforstår et bredt læringsbegreb, der betragter mennesker som lærende væsener, forstået på den måde at vi hele tiden lærer og gør os erfaringer i vores samspil og engagementer i hverdagslivet.

Vi gør os erfaringer med os selv, vi lærer noget om andre og om samspillet med dem, og vi får erfaringer med den verden, vi er i samspil med.

Når Petra til samling får at vide, at hun med krop og stemme skal være stille, fordi det nu er Jens, der snakker, så får hun mulighed for at opdage, at verden er fuld af andre mennesker, som også kan have noget på hjerte, og at man godt kan vente lidt og give plads. Hun kan også få det at vide så mange gange og i et tonefald, at hun lærer, at hendes stemme ikke er værd at lytte til, at hendes bidrag og idéer ikke regnes for værdifulde, og at hun er et barn og en krop, der skaber bøvl og besvær. Eller at aktiviteter, hvor man skal sidde stille og gøre, hvad den voksne bestemmer, ikke er værd at engagere sig i.

I det perspektiv imødekommer det brede læringsbegreb og begrebet læringsmiljø et syn

Begrebet læringsmiljø har den umiddelbare kvalitet, at det retter opmærksomheden på, at alle situationer og samspil i daginstitutionens hverdagsliv har pædagogisk betydning

på dagtilbuddet som et miljø, der danner rammen om en stor del af børns liv og væren, og som har en bred socialiserings- og dannelsesopgave. Det inviterer det pædagogiske personale til at spørge og undersøge, hvordan deres valg og handlinger har betydning for, hvad børn kan komme til at gøre sig af erfaring i alle samspil og situationer – også i garderoben, på legepladsen eller, når barnet bliver hentet eller afleveret.

Et utilstrækkeligt fagligt begreb

Men *læring* og *læringsmiljø* er også begreber, der ikke er helt uproblematisk som faglige ledetråde. For det første kan man indvende, at når læring forstås som noget, der foregår hele tiden, bliver alt jo til læring. Udover, at det er temmelig upræcist, så vanskeliggør det for det andet faglige diskussioner og kritik. Det er simpelthen svært at være uenig i, at læring skal forstås som omdrejningspunktet for dagtilbuds identitet og virke, selvom det er – og historisk har været – omdiskuteret, hvad læreplanstænkning betyder for pædagogisk praksis og i små børns liv.

For det tredje har bl.a. den pædagogiske tænker Gert Biesta peget på, at læring er et udpræget procesbegreb. Det betyder, at det alene henviser til, at noget foregår men ikke siger noget om, hvorvidt det, der foregår faktisk er ønskværdigt. Selvom vi måske kan være enige om, at børn lærer og gør sig erfaringer hele tiden, så er det ikke al læring, det er værd at stræbe imod.

Det er heller ikke alle måder at lære på, vi kan være enige om, er gode. Vi vil for eksempel nødig have, at børn lærer, at man ikke kan regne med voksne; at deres ideer og måder at være i verden på ikke regnes for noget; at det betaler sig at lyve; eller at den stærkeste altid har ret. Megen forskning peger på, at når pædagogikken fokuseres til læringsaktiviteter, bliver nogle børn opfattet som forstyrrende for det læringsmiljø, pædagogen har tilrettelagt.

Pointen er, at selvom begrebet læringsmiljø på sin vis åbner for en anerkendelse af, at pædagogikken er uafgrænset og ikke kan indskrænkes til målrettede aktiviteter, så er begre-

bet i sig selv vanskeligt at arbejde med som faglig rettesnor. Det siger ganske enkelt ikke nok om, hvad der er værdifuldt og ønskværdigt at pejle efter i pædagogiske processer og samspil.

Et pædagogisk grundlag

Da de første skitser til den styrkede pædagogiske læreplan kom, var vi derfor mange, der var glade for, at det blev betonet, at læreplansarbejdet skal foregå på et pædagogisk grundlag. Det pædagogiske grundlag er ikke nøje beskrevet i lovteksten, men i ministeriets pjece, har man, på baggrund af forarbejdet til loven, opstillet en række elementer, der "skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark".

Selvom teksten – ganske som de politiske ambitioner – stritter i mange retninger, så er det værd at hæfte sig ved, at politikere og interessenter omkring dagtilbudsloven og den ny læreplan, faktisk har formuleret 1) at grundlaget skal være pædagogisk og 2) nogle værdimæssige markeringer af, hvad et pædagogisk grundlag indebærer.

Børnesynet fremhæves som et element, der altid skal være til stede i det pædagogiske læringsmiljø og elementer i det pædagogiske grundlag udfoldes med formuleringer som: "Det at være barn har værdi i sig selv", "tryghed", "tillid", "omsorg", "leg", "børns ret til at blive set og hørt", "positive forventninger", "det gode børneliv" og "tid og rol til at være barn".

Dermed markerede interessenter, politikere og folkestyre, at dagtilbuddets hverdagsliv og mangeartede aktiviteter er værdifuldt i egen ret og, at børnenes leg, nysgerrighed og engagementer skal være udgangspunkt for det pædagogiske arbejde. Det kan i praksis forstås ganske instrumentelt, sådan at alle samspil og samværsformer målrettes og nyttiggøres – også ble-skifte, leg og hyggestunder med en god bog.

Men man kan også forstå formuleringerne om, at arbejdet skal foregå på et pædagogisk

Megen forskning peger på, at når pædagogikken fokuseres til læringsaktiviteter bliver nogle børn opfattet som forstyrrende for det læringsmiljø, pædagogen har tilrettelagt

grundlag som en mulighed for, at pædagoger og ledere kan holde sig selv, forældre og forvaltning på sporet af, at børn nok skal lære, men at de også er i dagtilbud for at være. At pædagogik og pædagogisk arbejde grundlæggende er noget andet end undervisning og didaktik, og at også aktiviteter og oplevelser, der ikke uden videre kan dokumenteres som læringsaktiviteter med et specifikt udbytte, kan have pædagogisk værdi.

Et pædagogisk perspektiv

Formuleringerne om, at læreplansarbejde skal ske på et pædagogisk grundlag kan og bør for mig at se forstås i en kritisk ambition om at understøtte en pædagogisk interesse som en kritisk modvægt læreplanspraksis, der ellers kan blive instrumentel og ensidig.

En sådan pædagogisk interesse drejer sig både om at tage vare på børns altid forskellige liv og fællesskaber her og nu, på deres mangesidede leg, engagementer, følelser og oplevelser, fantasi, relationer og interesser. På deres væren og læring.

Men pædagogik er også en interesse i børnenes fremtidige liv og væren. Schleiermacher, der regnes for én af den moderne pædagogiks ophavsmænd, beskrev pædagogik som den særlige (faglige og samfundsmæssige) interesse, der beskæftiger sig med, hvad den ældre generation vil den unge.

Som sådan repræsenterer pædagogik et perspektiv på menneskelivet, der spørger til, hvor-

dan vores måder at indrette liv og samspil har betydning for dem, der vokser op. Læreplansarbejde på et pædagogisk grundlag indebærer derfor, at vi forholder os kvalificeret til, hvad vi kan ønske os for vores børn, for deres fremtidige liv og samfund. Det indebærer også, at vi kritisk, ydmygt og etisk forholder os til, hvad vi kan ville dem herunder, hvor grænserne for pædagogikken går.

Det pædagogiske grundlag er ikke nagelfast defineret, men der angives nogle værdier, som kan udgøre en kritisk og faglig modpol til en instrumentel læreplanspraksis. Værdier som "det gode børneliv" og "det at være barn har værdi i sig selv" er ikke – og kan aldrig blive – selvforklarende. De giver nødvendigvis anledning til forskellige – og nogle gange modstridende – fortolkninger. Det pædagogiske grundlag for læreplansarbejdet må derfor løbende formuleres, diskuteres, undersøges – konkret og lokalt – som en form for målestok for, om vi er på rette vej. Heri ligger en mulighed for kvalitets- og professionsudvikling på et ikke-instrumentelt grundlag, som kan balancere målstyring og effektivisering af pædagogik og barndom. ●

Denne artikel rummer udvalgte og bearbejdede pointer fra teksten "Læreplaner på et pædagogisk grundlag", udgivet i 2018 i "Den styrkede pædagogiske læreplan – Grundbog til dagtilbudspædagogik". Mortensen, T.H. og Næsby, T. (red), Dafolo Forlag.

6

Fra refleksion til handling omkring de **læreplanstemaer** og det fælles pædagogiske grundlag

I 2004 udkom den første lovgivningsmæssige ramme for, hvad dagtilbud skal arbejde med i forhold til det pædagogiske indhold i Danmark. Da den pædagogiske læreplan blev revideret og igangsat sommeren 2018 som den styrkede pædagogiske læreplan, kom også det pædagogiske grundlag til verden som en understregning af, hvilke grundelementer der er betydningsfulde og meningsfulde for det gode børneliv.

Af **Nanett Borre**, Foredragsholder, Forfatter og underviser
og **Palle-Emil Stouby**, Lektor i pædagogik, Underviser og Forfatter

Efter, at den styrkede pædagogiske læreplan (DSPL) blev en realitet, fik vi som facilitatorer og undervisere travlt

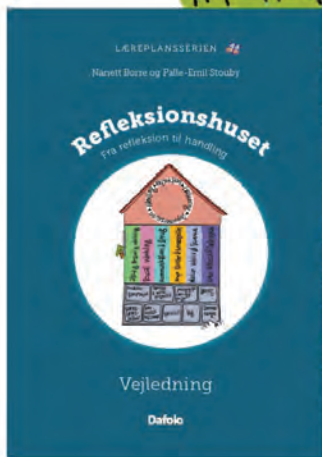
Efter, at den styrkede pædagogiske læreplan (DSPL) blev en realitet, fik vi som facilitatorer og undervisere travlt. Pædagoger, dagplejere, pædagogiske assistenter, medhjælpere, ledere i kommuner, de lokale dagtilbud samt uddannelsesinstitutioner skulle i gang med at forstå og omfavne den nye ramme, der var sat omkring praksis i dagtilbud. Her gik det for alvor op for os, hvor kompleks og vidtrækkende en opgave, det var, for pædagogisk personale at sætte sig ind i og begribe den ramme, DSPL udgør samt forstå, hvordan den anviser retningen for det arbejde, der skal udføres i dagtilbud.

Det kræver både en stærk teoretisk ballast og refleksion over den måde, vi forvalter vores læ-

ringsmiljøer ud fra eget pædagogisk didaktisk ståsted, og at vi kan lave planer for, hvordan dette skal udfoldes på netop ens egen matrikel. En ting er at forholde sig til de nye overskrifter og indholdsbeskrivelse af de forskellige læreplanstemaer samt den kendsgerning, at målene for hvert tema nu er sat i relation til læringsmiljøet og ikke det enkelte barn. Et andet er ikke bare at forstå indholdet og betydningen af det pædagogiske grundlag men at se det som et ståsted, hvorfra man kan forvalte arbejdet med læreplanstemaerne.

Det pædagogiske grundlag er et stærkt – og på en og samme umulige tid – både et meget retningsanvisende og flagrende redskab til at forfine, uddybe og professionalisere praksis. Og det kræver, at de rigtige spørgsmål stilles for at ”massere” dem ind i læreplansarbejdet. Det var vores oplevelse, at det pædagogiske grundlag

REFLEKSIONSHUSET

Refleksionshuset giver mulighed for at fordybe sig i stoffet, så man får det ind under huden. På den måde kan arbejdet med læreplanstemaerne og det fælles pædagogiske grundlag blive en del af den faglige vurdering, mulighedsrum og handling.

Dette arbejde handler ikke om at tage tid fra børnene men derimod om at opkvalificere den tid, vi tilbringer sammen med børnene.

ret hurtigt blev en slags remse, der kunne lyses af, mens vi holdt næsen i sporet for at kunne fordybe os i de seks læreplanstemaer. Vi satte os hermed for at finde en måde at vise den tætte sammenhæng mellem det pædagogiske grundlag og læreplanstemaerne, og sådan blev Refleksionshuset til.

Overvejelser bag Refleksionshuset

Den illustrative del af Refleksionshuset viser sammenhængen mellem læreplanstemaerne

og det pædagogiske grundlag. Læreplanstemaerne er selve det hus, vi dagligt går ind i for at give små mennesker en hverdag fuld af læring, trivsel, røde kinder, livsmestring og udvikling.

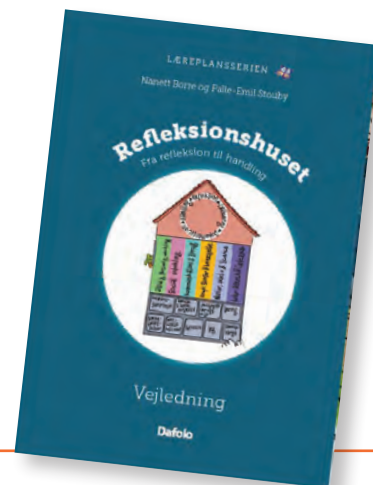
Huset står på et stærkt fundament bestående af de ni grundelementer. Både billedligt og praktisk talt betyder det at alt, hvad vi foretager os fra, det første barn glad trisser ind af lågen om morgenen til, vi vinker farvel til det sidste barn, der hentes om eftermiddagen, hvi-

Vi satte os hermed for at finde en måde at vise den tætte sammenhæng mellem det pædagogiske grundlag og læreplanstemaerne, og sådan blev Refleksionshuset til

ANVENDELSE AF REFLEKSIONSHUSET

Der er ikke nogen entydig måde at benytte Refleksionshuset som inspirationsmateriale på. Det afgørende er, hvad jeres praksis kalder på og i, hvilket hjørne af arbejdet med DSPL I vurderer har behov for særlig opmærksomhed.

Refleksionshuset indeholder 62 kort. Kortene er kategoriseret i farver, som repræsenterer de seks læreplanstemaer. Under hvert læreplanstema er der et hovedkort og herunder ni tilhørende refleksionskort.

På **HOVEDKORTET** beskrives læreplanstemaet på forsiden og opsummerer med praksisnære eksempler, hvilke pædagogiske handlinger der kan være med til at understøtte arbejdet med temaet. På bagsiden fremgår de brede læringsmål.

På **REFLEKSIONSKORTET** forklares først betydningen af det enkelte element. På bagsiden af refleksionskortet fremgår en række vejledende spørgsmål, der lægger op til fælles drøftelse og refleksion over et af de seks læreplanstemaer i relation til et konkret.

Refleksionshuset kan anvendes på en række forskellige måder afhængigt af hensigt, tidsramme, praktiske forhold og behov. I kan i jeres dagtilbud fx anvende materialet på en pædagogisk dag eller til et personalemøde. Det kan benyttes som inspiration til en forberedende samtale med forældre eller overgangssamtale med en førskolelærer.

Refleksionshuset kan være et redskab, der systema-

tiserer, understøtter og forstærker refleksion og faglig dialog hen imod en meningsfuld evalueringskultur. Man kan fokusere på et læreplanstema og reflektere over specifikke spørgsmål, som er praksisnære og præsenteres i tre fremgangsmåder.

Efter gennemgangen af en af de tre fremgangsmåder, møder I de to sidste kort i sættet: Handlingskortet og evalueringskortet.

HANDLINGSKORTET guider jer igennem afprøvnin- gen af nye tiltag.

EVALUERINGSKORTET tages i brug efter afprøvnin- gen og i forlængelse af de nye erfaringer, I har gjort jer.

ler på og udspringer af det fundament. Taget over det arbejde består af refleksion efterfulgt af handling, evaluering og dokumentation.

For at kunne gøre det, er det nødvendigt, at vi har stillet os selv og hinanden konkrete og handlingsanvisende spørgsmål, der kan være med til at "massere" fundament og hus (læreplanstemaerne og det fælles pædagogiske grundlag) ind i hinanden. Det kræver, at vi forstår, at et element som fx dannelse ikke kun skal forstås som et overordnet begreb, som vi styrer og justerer pædagogisk praksis efter. Men at vi ligeledes er bevidste om, at fx netop

arbejdet med dannelse kan se meget forskelligt ud alt efter om, vi arbejder med børns "alsidige personlige udvikling" eller med "krop, sanser og bevægelse".

Det har været os magtpålgende at udvikle et redskab, der ikke kun inspirerer til eftertanke og refleksion, men som i sin form understøtter og tilskynder til, at disse skal føre til handling – efterprøvning af nye tiltag, arbejds- gange eller opmærksomhedspunkter. Efterfulgt af en guidet evaluering, der forhåbentlig kan bidrage til en meningsfuld og udviklende evalueringskultur og dokumentation. ●

RIV UD OG GEM!

FAGLIG LEDELSE

LDD
LEDERKONFERENCE
2024

FAGLIG LEDELSE

ONSDAG D. 6. NOVEMBER 2024 | ODEON, ODENSE

LANDSORGANISATIONEN
DANSKE DAGINSTITUTIONER

LDD LEDERKONFERENCE 2024

FAGLIG LEDELSE

Al drift starter og slutter med ledelse. Drift har mange elementer, og stiller vi skarpt på dagtilbuddet, handler det blandt andet om økonomi, normering, kvalitetssikring af pædagogikken, rekruttering og udvikling af det pædagogiske personale, forældre- og bestyrelses-samarbejde, opfølgning på tilsyn og samarbejde med forvaltning, etablering af læringsmiljøer med høj kvalitet, fokus på børnenes perspektiver, etablering af en evalueringskultur og meget mere. Alt sammen med afsæt i den styrkede pædagogiske læreplan og de nationale, ministerielle lovttekster samt retningslinjer.

I LDD vil vi med denne konference folde særligt den faglige ledelse ud og perspektivere den i forhold til dagtilbuddets professionelle læringsfællesskab, tilsynets effekt i spændet mellem kontrol og udvikling, opbygning af en

evalueringskultur, den sociale kapital, samarbejdet med bestyrelsen og det kommunale forvaltningsmæssige niveau samt kerneopgavens hovedrolleindehavere – børnene – med fokus på den faglige ledelse af de pædagogiske processer og børnenes perspektiver.

Konferencen vil også byde på en præsentation af redskaber, metoder og inspirationsmateriale til deltagerens egen faglige ledelsesopgave.

LDD har sammensat et stærkt hold af oplægsholdere, der igennem konferencen vil folde faglig ledelse ud med input fra deres egen vidensbank, forskning, fagfelt og erfaring.

Hvert oplæg vil præsentere 3 konkrete anbefalinger til god og udviklende faglig ledelse, som deltagerne kan tage med sig hjem.

PROGRAM

Kl. 8.30-9	ANKOMST OG LET MORGENMAD	
Kl. 9-9.15	Rammesætning af konferencen v. Dorthe Filtenborg, Pædagogisk Udviklingskonsulent, LDD	
Kl. 9.15-10.15	FAGLIG LEDELSE - af dagtilbuddets professionelle læringsfællesskab Stine Elverkilde, Lektor, Forfatter og Foredragsholder	
	Der er sket en udvikling af professionaliseringen på dagtilbudsområdet, vi ikke har set tidligere, hvor ledelsesopgaven i kølvandet på denne udvikling er blevet større og mere krævende. Professionelt læringsfællesskab er et begreb, der for alvor har bidt sig fast på dagtilbudsområdet efter, den styrkede pædagogiske læreplan blev en realitet. Oplægget vil stille skarpt på, hvad et professionelt læringsfællesskab egentlig er herunder, hvilke krav og kvalifikationer lederen skal honorere og være i besiddelse af for at lede dagtilbuddet og lykkes med kerneopgaven, der skal sikre alle børn optimale muligheder for at kunne lege, trives, udvikle sig, dannes og opnå læring.	
	Stine Elverkilde har bidraget med to artikler i LDD's Fag- og Medlemsblad DET GODE BØRNE LIV #02 · 2020 og #02 · 2022	
Kl. 10.15-11.15	FAGLIG LEDELSE - af faglig viden med afsæt i en faglig retning Hanna Bjørnøy Sommersel, Chefkonsulent, EVA, Danmarks Evalueringsinstitut	
	Oplægget vil folde de tre temaer ud, der handler om at fastsætte en faglig retning, indhente faglig viden samt aktivere faglig viden. Lederen har en opgave omkring at inddrage det pædagogiske personale i skabelse af den fælles retning, så den bliver konkret og kan omsættes til pædagogisk praksis. Dernæst skal den nødvendige faglige viden indhentes, deles og omsættes med afsæt i de udviklingsbehov og den faglige retning, dagtilbuddet har. Lederen skal sikre en kultur, hvor løbende observation og feedback er en del af fagligheden, så kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer bliver så høj, som muligt.	
	Hanna Bjørnøy Sommersel har bidraget med en artikel i LDD's Fag- og Medlemsblad DET GODE BØRNE LIV #01 · 2024	
Kl. 11.15-11.30	STRÆKKE-BEN-PAUSE	

Kl. 11.30-12.15

WORKSHOP

Deltagerne melder sig på én af de to workshops (gruppe 1 eller gruppe 2) ved tilmelding til konferencen.

GRUPPE 1

FAGLIG LEDELSE

- af opbygning af en evalueringskultur

Dorthe Filtenborg, Pædagogisk Udviklingskonsulent, LDD

Oplægget vil perspektivere den faglige ledelse i forhold til at opbygge en evalueringskultur med afsæt i de krav og forventninger, den styrkede pædagogiske læreplan præciserer. Oplægget vil besvare spørgsmålene: Hvad er det, den styrkede pædagogiske læreplans nationale rammesætning stiller af krav til det lokale dagtilbud? Hvad er det, lederen i sin faglige ledelse skal have fokus på i forhold til opbygning af evalueringskulturen? Hvad er evaluering? Hvad er en evalueringskultur? Hvordan kan den systematiske pædagogiske dokumentation inddrages som redskab i det evaluerende rum? Hvordan kan forældrene inddrages som vigtige samarbejdspartnere omkring børnenes brede læring i relation til evalueringsarbejdet? Hvordan kan dagtilbuddets professionelle læringsfællesskab arbejde med en didaktisk tilgang i evalueringskulturen?

GRUPPE 2

FAGLIG LEDELSE

- af at forene driftsøkonomi med pædagogiske og didaktiske effektmål

Nana Nyhuus, Faglig Konsulent, LDD

Oplægget vil perspektivere den faglige ledelse i forhold til at opbygge en økonomisk rentabel drift med afsæt i de krav og forventninger til pædagogik og læring, som tilsynsrammen præciserer. Oplægget vil besvare spørgsmålene: Hvad er det, tilsynsrammen stiller af krav til det lokale dagtilbud i forhold til dokumentation af børnenes trivsel, udvikling, dannelse og læring? Hvad er effektmål? Hvad er det, lederen i sin faglige ledelse skal have fokus på i forhold til opstilling af effektmål? Hvordan leder man på effektmål? Hvordan kan den systematiske pædagogiske og didaktiske dokumentation inddrages som redskab i økonomistyringen? Hvordan kan forældrene inddrages som vigtige samarbejdspartnere omkring børnenes brede læring i relation til måling af effekter på barnets trivsel, udvikling, dannelse og læring? Hvordan kan dagtilbuddets professionelle ledelse i samarbejde med bestyrelsen arbejde med styring på baggrund af effekter?

Kl. 12.15-13.15

FROKOST

Kl. 13.15-14.15

FAGLIG LEDELSE

- af pædagogiske udviklingsprocesser med fokus på børnenes perspektiver

Pernille Juhl, Lektor i psykologi, ph.d., Institut for mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet

Kerneopgaven i dagtilbuddet har børnene som den primære målgruppe og omdrejningspunkt. Det er børnene, det handler om. Afgørende vigtigt er det derfor, at lederen er i stand til at lede personalets pædagogiske arbejde med afsæt i børnenes perspektiver, der blandt andet handler om barnets behov for og oplevelse af at være en del af et fællesskab, at blive set og hørt og forstået, at blive (med)inddraget i de forskellige udviklingsprocesser og læringsmiljøer, dagtilbuddet etablerer. Oplægget vil belyse børnenes perspektiver og, hvad der i den sammenhæng er vigtigt at have fokus på i lederens faglige ledelse.

Pernille Juhl har bidraget med to artikler i LDD's Fag- og Medlemsblad DET GODE BØRNELIV #01 · 2023 og #01 · 2024

Kl. 14.15-14.30

STÅENDE KAFFEPAUSE

Kl. 14.30-15.45

FAGLIG LEDELSE

- Som begreb og disciplin

Søren Vøxted, Lektor ved Institut for Virksomhedsanalyse

Ledelse handler om at få medarbejderne til at gøre en faglig forskel. Ledelse er også at kunne samarbejde på flere niveauer md fx forvaltning, bestyrelse, forældre og det pædagogiske personale. Kvalificeret ledelse er afgørende for opbygning af en sund evalueringskultur, hvor pædagogisk dokumentation er et nødvendigt redskab. Ledelse er en disciplin, der handler om at kunne lede op ad, hen ad, ned ad og ud ad – og nogle gange på samme tid. Oplægget vil perspektivere faglig ledelse med afsæt i den kompleksitet, der kan ligge i begrebet samt selve disciplinen at lede fagligt.

Søren Vøxted har bidraget med en artikel i LDD's Fag- og Medlemsblad DET GODE BØRNELIV #02 · 2020

Kl. 15.45-16.00

AFRUNDING PÅ KONFERENCEN

v. Nana Nyhuus, Faglig Konsulent, LDD

FAGLIG LEDELSE

PRIS

Kr. 1.995,- pr. person.

Der ydes en rabat på kr. 200,- til deltagere fra LDD's medlemsinstitutioner.

TILMELDING:

Tilmeld dig på LDD's Hjemmeside www.ddd.dk under "kurser/aktiviteter".

Her tilmelder du dig også til én af de to Workshops:

- 1) **Gruppe 1:** Faglig ledelse af opbygning af en evalueringskultur v/Dorthe Filtenborg
- 2) **Gruppe 2:** Faglig ledelse af at forene driftsøkonomi med pædagogiske og didaktiske effektmål v/Nana Nyhuus

Tilmelding er bindende.

TILMELDINGSFRIST

Tilmelding til konferencen kan ske fra d. 1 marts 2024.

Der er et begrænset antal pladser, som tildeles efter princippet "først til mølle".

STED:

ODEON · Odeons Kvarter 1 · 5000 Odense C

ODEON ligger tæt på H. C. Andersens barndomshjem og i gå-afstand fra Odense Bane-
gård Center samt ca. 15 minutter fra motorvejen E20. Det er muligt at parkere i Q-Parks
parkeringskælder Q-Park Odense City under ODEON, hvorfra der er en direkte opgang
til ODEON. Denne P-kælder har døgnåbent – husk at registrere nummerplade ved
ankomst på standerne i kælderen. Der er ligeledes 10 lade standere til el-biler i
kælderen under ODEON, som kan benyttes mod betaling.

Sampraksis

og den styrkede læreplan

Med den styrkede læreplan lægges vægten på dagtilbuddets forudsætninger for at skabe lærings- og deltagelsesmuligheder for en bredt sammensat børnegruppe, og der peges især på udvikling af læringsmiljøer baseret på et bredt læringssyn og en intensiveret evalueringskultur. Der lægges således op til en prioritering af samarbejde mellem de professionelle og i denne forbindelse deres fælles praksisudvikling i samarbejde med forældre og børn. Denne artikel skaber forbindelser mellem den styrkede læreplan og den pædagogiske metode "sampraksis".

Af **Micki Sonne Kaa Sunesen**, Ph.d., Forsker ved Nordic Learning – Research and Education

Sampraksis udspringer fra det, som vi fra skoleområdet kender som co-teaching. Der er tale om en måde at samarbejde på, hvor professionelle med forskellige kompetencer samarbejder tæt om at skabe lærings- og deltagelsesmuligheder for en bredt sammensat børnegruppe. Dette gør de via fælles forberedelse samt udførelse og evaluering af fælles pædagogiske forløb. Disse forløb kan have flere forskellige formål. De kan både adressere børnenes læring men også de professionelle læring. Sampraksis er således både en pædagogisk metode og en platform for professionelt samarbejde i en og samme tilgang.

Helt centralt i sampraksis står de seks organiseringsformer, der kort beskrives i figur 1.

Mange kan intuitivt genkende disse organiseringsformer som noget, der allerede anvendes i den pædagogiske praksis. Det er på en måde en pointe, at der med sampraksis tilvejebringes et enkelt sprog om, hvordan de professionelle kan organisere arbejdet med børnegruppens læring, udvikling, trivsel og dannelse –

Figur 1 · Oversigt over de seks organiseringsformer

ORGANISERINGSFORM EKSEMPLER

Stationsorganisering	Børnene inddeles i fx tre stationer, som de skifter mellem på en struktureret måde.
Parallel organisering	Børnene inddeles i to lige store grupper, som arbejder parallelt.
Mange/få organisering	En professionel arbejder med en stor gruppe børn, en anden arbejder med en lille børnegruppe.
Fælles organisering	De professionelle arbejder med alle børn i gruppen på samme tid.
En leder, en assisterer	En leder arbejder med børnegruppen, en anden går praktisk til hånd.
En leder, en observerer	En leder arbejder med børnegruppen, en anden laver en pædagogisk observation – og giver efterfølgende feedback.

samtidig med at de også forholder sig bevidst til, hvordan de på den bedst mulige måde bringer hinandens kompetencer i spil til børnenes fordel. Det er heri, styrken består. For sampraksis handler ikke kun om forskellige måder, man kan lave aktiviteter sammen med børnene. Det handler mere om at skabe rum for fordybelse i det professionelle samarbejde især ved at prioritere tid og mulighed for, at de pro-

Figur 2 · Kooperativt samarbejde sammenstillet med kollaborativt samarbejde

	KOOPERATIVT SAMARBEJDE	KOLLABORATIVT SAMARBEJDE
Gensidig afhængighed eller ej?	Vi er ikke afhængige af hinanden for at lykkes.	Vi er afhængige af hinanden for at lykkes.
Nærhed eller distance i samarbejdet?	Vi arbejder adskilt fra hinanden på en distanceret og overfladisk måde.	Vi samarbejder tæt og dynamisk om fælles forberedelse, udførelse og evaluering.
Vaner og rutiner eller eksperimenter med og undersøgelse af praksis?	Vi søger at vedligeholde vaner og rutiner.	Vi eksperimenterer og undersøger nye måder at gøre praksis på.
Kendte løsninger eller skabelse af nye løsninger?	Vi bruger de løsninger, som vi kender til.	Vi håndterer komplekse udfordringer ved at skabe nye løsninger.

professionelle kan forberede og evaluere deres fælles praksis. Fra min egen forskning bliver det tydeligt, at der kan være en række fordele ved at forberede og evaluere i fællesskab på en fordybet måde. Fx sker der det i fælles forberedelse, at de professionelles kreativitet og pædagogiske opfindsomhed får frit løb.

Den fælles evaluering får den betydning, at de professionelle i fællesskab identificerer, hvad der er virkningsfuldt i deres praksis. Når dette er identificeret, vil de være tilbøjelige til at gentage denne succes i fremtiden. Men tragisk nok, så er det en helt almindelig erfaring blandt de professionelle i dagtilbud, at netop tid til fælles forberedelse og evaluering er en sjælden forekomst. Dette er ærgerligt fordi konsekvensen er en kontinuerlig reproduktion af praksis, desværre også den praksis som åbenlyst ikke er af høj kvalitet.

Vil man bryde vaner og rutiner, så skab rum for professionel kreativitet og opfindsomhed. Derfra følger praksisændring mere sandsynligt end, hvis de professionelle fastholdes i en form for handletvang og at være i en situation, hvor de hele tiden skal handle uden mulig-

den for på en dybdegående måde at reflektere over om, denne handling skaber den ønskede forskel for børnene.

Sampraksis og den styrkede læreplan

Med den styrkede læreplan kom øget fokus på en bred vifte af nye emner herunder særligt arbejdet med et bredt læringssyn, børn i udsatte positioner, dynamiske læringsmiljøer og en mere systematisk evalueringskultur. Med

sampraksis gives et enkelt greb til at arbejde med alle disse aspekter på en og samme tid.

Fidusen er at forankre arbejdet med disse emner i det professionelle samarbejde om fælles forberedelse, udførelse og evaluering. Ja, i princippet kan man stille sig spørgende an og spørge, hvordan dette egentlig skal kunne realiseres uden, at de

professionelle samarbejder? Men hvad forstår vi så ved samarbejde?

I min nye bog ”Sampraksis – kollaborativ udvikling af dagtilbud” skelner jeg mellem to forskellige former for forståelser af, hvad samarbejde kan være: Kooperativt samarbejde og kollaborativt samarbejde. Som vi kan se i figur 2, så er det ikke en ligegyldig detalje, hvilken forståelse af samarbejde, man abonnerer på.

Skab rum for professionel kreativitet og opfindsomhed

Kollaborativt samarbejde inviterer til, at de professionelle i fællesskab træder ind på ukendt terræn for at undersøge og trykprøve bæredygtighed omkring nye pædagogiske ideer

Som det fremgår af figur 2, så er der opstillet to meget forskellige samarbejdslogikker. Hvor den kooperative logik er baseret på en forståelse af samarbejde som noget, der handler om vedligeholdelse af hverdagens rutiner, er den kollaborative logik innovations- og kreativtetsbefordrende. Med dette mener jeg, at kollaborativt samarbejde inviterer til, at de professionelle i fællesskab træder ind på ukendt terræn for at undersøge og trykprøve bæredygtighed omkring nye pædagogiske ideer. Det er en kollektivt orienteret samarbejdsform, hvor løsninger er noget, som vokser ud af processer. Sampraksis bliver på den måde ikke i sig selv en løsning men snarere en platform for samarbejde om at skabe løsninger.

Det er helt utvetydigt, at en nøgelfaktor i denne samarbejdsform er psykologisk tryghed. Med psykologisk tryghed menes i denne sammenhæng et følelsesmæssigt trygt klima i de professionelle relationer, som gør, at det er trygt og sikkert for den enkelte at tage chancer, udtrykke sine meninger og beskrive sine ideer – uanset, hvor ufærdige de end kan forekomme. Her får jeg lyst til at vende tilbage til de seks organiseringsformer, som jeg kort opridsede i figur 1. For det bliver netop inden for rammerne af det kollaborative samarbejde, at et genkendeligt sprog om organisering af samarbejdet kan virke tryghedsfremmende.

Denne artikels forfatter har skrevet bogen, hvor man kan hente yderligere inspiration til kollaborativ udvikling af sit dagtilbud.

Arbejdet med de seks organiseringsformer bliver således et enkelt greb til at håndtere en vifte af forskelligartede udfordringer eller tematikker på samme tid. Fx bliver det med organiseringsformerne muligt for de professionelle at føre dialoger om, (1) hvordan de i fællesskab kan arbejde med indhold, som knytter sig til læreplanstemaerne, (2) hvordan de på helt konkrete måder orkestrerer børnegruppen og (3) hvordan de professionelle fordeler roller og opgaver imellem sig. På den måde opnås en systematik i kommunikation og samarbejde om børns læring, udvikling, trivsel og dannelse. En vigtig pointe er, at systematikken ikke kun omhandler den fælles udførelse men i lige så høj grad den fælles forberedelse og evaluering. Det er kun ved prioritering af fælles forberedelse og udførelse, at en pædagogisk evalueringskultur kan opstå. ●

Gode refleksvaner

hos børn og voksne med læringsmaterialet ”Refleksbetjente”

– En lille refleks kan gøre en stor forskel

”Formålet har været, at børnene skal lære, hvordan reflekser virker og selv afprøve, hvornår de kan se hinanden med og uden reflekser”

VIDSTE DU, AT :

- brug af reflekser nedsætter risikoen for at blive påkørt med **85%**?
- **25%** af alle uheld med cykler sker i mørke?
- en bilist, der kører med 50 km/t har **8 sekunder** mere til at opdage en fodgænger, der bruger reflekser, end en fodgænger uden?

I forbindelse med Årets Refleksdag i 2023 gik LDD i et tæt samarbejde med Codan og Børneulykkesfonden omhandlende uddeling af 230 læringspakker om større synlighed og sikkerhed i trafikken til alle vores medlemmer. Fokus var på at uddanne børnene til refleksbetjente og informere deres forældre om vigtigheden.

”Må jeg se din refleks”, har det blandt andet lydt fra børnene, når de som en del af deres refleksbetjent-forløb har lært om, hvordan de skal huske sig selv og andre på at bruge reflekser i trafikken.

Læringsmaterialet var udviklet og udsendt til alle LDD's medlemmer som en del af den landsdækkende kampagne, Årets Refleksdag, der faldt 26. oktober 2023, hvor selve læringsforløbet og uddannelsen til refleksbetjente er blevet afholdt, når det har passet den enkelte institution bedst.

Formålet har været, at børnene skal lære, hvordan reflekser virker og selv afprøve, hvornår de kan se hinanden med og uden reflekser. Der var lagt op til et sjovt læringsforløb, der også skulle skabe stolthed hos børnene,

når de i kraft af deres uddannelse som refleksbetjente kan rådgive både andre børn og voksne om vigtigheden af at være synlig i trafikken.

En evaluering af indsatsen viser høj tilfredshed med tiltaget

Det har naturligvis været vigtigt for LDD, Codan og Børneulykkesfonden at høre, hvordan dette initiativ er blevet modtaget og om, der er noget, som skal forbedres. I starten af januar blev alle deltagende medlemmer inviteret til at svare på en evaluering.

Et hurtigt kig på de modtagne tilbagemeldingerne viser en generel stor tilfredshed med initiativet og læringsmaterialeerne – og ikke mindst at effekterne på børnenes forståelse for trafiksikkerhed og brug af reflekser er øget markant.

LDD, Codan og Børneulykkesfonden takker for jeres deltagelse. ●

Henriette Madsen,
Generalsekretær i
Børneulykkesfonden, på
besøg i en daginstitution
med læringskampagnen
"Refleksbetjente"

FLERE RESULTATER FRA EVALUERINGEN

- 81% mener, at der i høj grad er behov for at sætte fokus på trafiksikkerhed i institutionen
- 63% mener også, at der i høj grad er behov for at sætte fokus på brugen af reflekser i institutionen
- 41% har i den grad manglet redskaber og materialer til at sætte mere fokus på trafiksikkerhed og brugen af reflekser
- 69% mener, at børnene har fået en bedre forståelse af brugen af reflekser efter, at læringsmaterialet er blevet anvendt i institutionen
- 32% mener, at forældrene er blevet mere opmærksomme på brugen af reflekser efter, at læringsmaterialet er blevet anvendt i institutionen
- 77% mener, at niveauet for legene i læringsmaterialet var passende

Lederens udbytte

af en diplomuddannelse i ledelse

Af **Bendt Suhr**, Partner og Underviser hos Genklang

Siden 2019 har Genklang i samarbejde med LDD og Komponent udbudt Diplomelederuddannelse (DOL) til ledere, souschefer og lederaspiranter tilknyttet LDD. På "Praksisnær Ledelse", der er det første modul, har ca. 100 deltagere været igennem. En del af dem har valgt at gå til eksamen og at fortsætte på et samlet diplomforløb i ledelse. I foråret 2024 afslutter de første fem deltagere deres uddannelse ved at skrive speciale med efterfølgende eksamen.

BENDT SUHR

bidrager med en omfattende viden om dagtilbud og har i over 30 år undervist og faciliteret processer om bl.a. evalueringskultur, implementering af læreplan, samarbejde, kommunikation, læringsmiljøer m.m. Bendt er forfatter til bogen "Når dialogen på arbejdspladsen fremmer den sælles løsning af kerneopgaven", forlaget Samfundssind, 2024 samt er medforfatter til bøgerne "Innovation i praksis", Kommuneforlaget, 2016, "Den Innovative Medarbejder", Kommuneforlaget, 2018 samt "Ledelse af forandring i dagtilbudets hverdag", Dafolo, 2019.

Kontaktinfo:

Mail: bendt@genklang.net

Tlf. 40 99 98 97

Fordelen ved at deltage i disse særligt tilrettelagte forløb er, at man deltager sammen med andre ledere af private dagtilbud med de særlige omstændigheder, det giver herunder det at kunne have fokus på netop ledelse af dagtilbud og pædagogiske medarbejdere. Genklang har bred erfaring med at sikre leder- og medarbejderudvikling i dagtilbud og har i mange år samarbejdet med LDD, så derfor kan vi målrette uddannelsen med stor effekt.

Nicoline Lebech Mayland, leder af Nydningen i Slangerup og Heidi Olsen, leder af Børnehuset ved Damhussøen, har begge deltaget siden, vi startede første modul af Praksisnær Ledelse i 2019 og er to af dem, som i foråret 2024 afslutter deres diplomuddannelse i ledelse. De siger samstemmende, at lederuddannelsen har haft afgørende betydning for deres ledelse i dagligdagen og dermed afgørende betydning for udvikling af dagtilbuddet. Som Heidi udtrykker det: "Jeg er gået fra at identificere mig som pædagog med lederopgaver til at identificere mig som leder. Jeg har ændret synet på mig selv og mine virkemidler, og det var ikke sket uden denne uddannelse". Nicoline supplerer: "Jeg er blevet mere modig, fordi jeg nu ved, hvorfor jeg gør som, jeg gør – og det er faktisk rigtigt det, jeg gør".

Større krav til ledelsesopgaven

Implementering af den styrkede pædagogiske læreplan og principperne fra dagtilbudsloven, 2018, stiller stør-

re krav til ledere af dagtilbud mere end nogensinde før. Arbejdet med at højne kvaliteten af dagtilbud kræver nærværende, bevidst og fokuseret ledelse.

Effekten af at tage en lederuddannelse skal bestemt ikke underkendes. Kvalitetsreformen fra 2008 havde som en del af målet at kvalificere ledelse særligt indenfor det, vi benævner som de store velfærdsområder. Her hører bl.a. dagtilbud til. Siden dengang har mange tusinde ledere taget en diplomlederuddannelse, og flere undersøgelser peger på, at der i dag udføres bedre og mere professionel ledelse end tidligere.

Motivationen for at starte på en lederuddannelse er forskellig fra leder til leder. Der er garanti for masser af læring, bl.a. som Nicoline Lebech Mayland udtrykker det: "Vi har fået sprog for ledelse. Mit sprog har ændret sig. Jeg taler til og om medarbejderne på en anden måde – og ikke mindst taler jeg om min egen ledelse på en anden måde. Vi kan bruge teori og modeller til at hænge vores tvivl op på". Flere deltagere giver udtryk for, at det er blevet klart for dem, at de ikke behøver at have svar på alt, men at det er i orden at være i tvivl.

Uddannelsen er meget konkret og altid relateret til praksis, selvom vi tager udgangspunkt i forskellige teorier og nogle gange svært tilgængelige teorier. Bl.a. har 12 dagtilbudsledere lige gennemført et valgmodul om "Filosofi og ledelse". Det er vanske-

ligt stof, men som det gik op for mange af deltagerne, så handlede det ikke om ubetinget at forstå teorierne men at forholde sig til dem og om, hvordan de er medvirkende til en kvalitativ refleksion i den enkelte leders dagligdag.

Dannelse af netværk

Det stiller krav til lederen selv at deltage i en lederuddannelse. Man er selv ansvarlig for sin egen læring. En af de meget konstruktive effekter af at deltage i lederuddannelse sammen med andre ledere er dannelse af netværk. Det er blevet tydeligt for mange, at det at have et godt netværk er afgørende i det daglige. Ledere er ofte alene om mange beslutninger og udfordringer, og det at have ligesindede at vende dem med er meget værdifuldt. Her kommer læringen i spil og koblingen til praksis bliver tydelig og nemmere at bruge. ●

Uddannelsen har fokus på teori, hvor der bliver introduceret og læst en hel del – samlet ca. 6.000 sider – samt lederens praksis og lederens personlige udvikling.

Formen er en blanding af teoretiske oplæg, praktiske øvelser, gruppedialoger og gensidig sparring. Mellem de enkelte undervisningsgange arbejdes der i praksis med implementering og udfoldelse af temaer fra undervisningen.

Læringen er størst, når alle tre elementer er i spil og kvalificerer hinanden.

FAGLIG LEDELSE

ONSDAG D. 6. NOVEMBER 2024

I ODEON, ODENSE

LDD
LEDERKONFERENCE
2024

LDD afholder leder konference med fokus på faglig ledelse, hvor konferencen folder faglig ledelse ud og perspektiverer den i forhold til dagtilbuddets professionelle læringsfællesskab, tilsynets effekt i spændet mellem kontrol og udvikling, opbygning af en evalueringskultur, den sociale kapital, samarbejdet med bestyrelsen og det kommunale forvaltningsmæssige niveau samt blik på kerneopgavens hovedrolleindehavere – børnene.

Konferencen vil udover spændende oplæg og workshops også byde på en præsentation af redskaber, metoder og inspirationsmateriale til deltagerens egen faglige ledelsesopgave.

LDD har sammensat et stærkt hold af oplægsholdere, der igennem konferencen vil folde faglig ledelse ud med input fra deres egen vidensbank, forskning, fagfelt og erfaring.

Hvert oplæg vil præsentere 3 konkrete anbefalinger til god og udviklende faglig ledelse, som deltagerne kan tage med sig hjem.

Mød

- Stine Elverkilde, forfatter, lektor og foredragsholder
- Pernille Juhl, lektor, forfatter og ph.d.
- Søren Voxted, lektor, forfatter og foredragsholder
- Hanna Bjørnøy Sommersel, chefkonsulent i EVA
- Nana Nyhuus, faglig konsulent, LDD
- Dorthe Filtenborg, pædagogisk udviklingskonsulent, LDD.

De vil alle med hver deres bidrag perspektivere faglig ledelse.

TILMELD DIG PÅ WWW.LDD.DK

LANDSORGANISATIONEN
DANSKE DAGINSTITUTIONER

Familie- forståelser

i pædagogisk praksis

Af **Pernille Juhl**, ph.d., Lektor, Institut for Mennesker og Teknologi, Psykologi, Roskilde Universitet og **Allan Westerling**, ph.d. i socialpsykologi og Lektor ved Roskilde Universitet

Med indførelse af den styrkede pædagogiske læreplan er der præsenteret en ramme for samarbejdet mellem dagtilbud og forældre, der fremstår i en styrket udgave med flere krav til, hvad samarbejdet skal handle om. Denne artikels forfattere præsenterer her et udpluk af deres sidste nye forskning, der taler ind i samarbejdet mellem dagtilbud og forældre herunder selve familieforståelsen.

Med de styrkede læreplaner er der kommet flere krav til, hvad samarbejdet mellem forældre og pædagoger skal omhandle

”Vi fik jo egentlig udfordret nogle af vores egne forståelser og udvidet vores egen horisont lidt”.

– Minna, pædagog

Citatet stammer fra et interview i forbindelse med vores forskning om forældresamarbejde. I denne artikel vil vi se nærmere på, hvilke forståelser af forældre, som pædagoger trækker på i samarbejdet. Baggrunden for denne problemstilling er, at vi i observationer i daginstitutioner og interviews med pædagoger er blevet opmærksomme på en modsætning. Modsatningen består i, at pædagoger, når de overordnet beskriver deres oplevelser af forældre, trækker på kategorier som for eksempel ”curlingforældre”, ”usikre”, ”konfliktsky”, ”karriereforældre”, og ”forældre, der kun har øje for deres eget barn”.

Samtidig har vi oplevet, hvordan pædagogers forståelser af forældre bliver mere nuancerede, når de fortæller om konkrete eksempler på

samarbejdet. Vores forskning peger på, at nuancerede forståelser af forældre forudsætter to betingelser; for det første, at pædagoger har tid til åbent at udforske forældres perspektiver og for det andet, at pædagoger har konkret kendskab til børn og forældres familieliv. I interviews fortæller pædagoger om eksempler på, hvordan deres forståelser af forældres motiver især udvides, når de får mulighed for at forholde sig udforskende og åbent til familieliv, som ovenstående, indledende citat er et eksempel på.

De forskellige forståelser

Vi har derfor undersøgt denne modsætning mellem de forskellige forståelser, pædagoger trækker på i mødet med forældre. Problemstillingen er aktuell, dels fordi pædagoger beskriver, at forældresamarbejde er én af de sværeste men også vigtigste opgaver i deres arbejde. Dels fordi der med de styrkede læreplaner er kommet flere krav til, hvad samarbejdet mellem forældre og pædagoger skal omhandle.

Betingelserne for forældre og pædagogers samarbejde er derfor under forandring. Daginstitutionspersonale har i de senere år fået til at opgave at samarbejde med forældre om at lave læringsaktiviteter med deres børn hjemme.

De nye opgaver hænger sammen med, at forældres aktiviteter hjemme bliver forstået som afgørende for deres børns fremtidige muligheder af såvel forskere som politikere, og pædagogers samarbejde med forældre kommer derfor til at omfatte understøttelse af 'det gode forældreskab'. Samtidig møder pædagoger flere former for familier end nogensinde før. Det skyldes, at familiestrukturer varierer i stigende grad.

Disse variationer omfatter fx familier med enlige forældre, regnbuefamilier og forældre i udsatte positioner. At have en kulturel sensitivitet og forståelse for forskellige normer og opdragelsespraksisser er vigtig for at undgå misforståelser og konflikter i daginstitutionen.

Pædagogers samarbejde med forældre kommer til at omfatte understøttelse af 'det gode forældreskab'

Det kræver tid og rum for pædagogerne at kunne inddrage forældrene i samarbejdet på måder, der åbner for gensidig udforskning af hinandens perspektiver med barnet i centrum

Elementer fra forskningen

I vores aktuelle forskningsprojekt om familieforståelser i pædagogisk praksis fortalte en gruppe af pædagoger, vi interviewede, om et eksempel fra hverdagens forældresamarbejde:

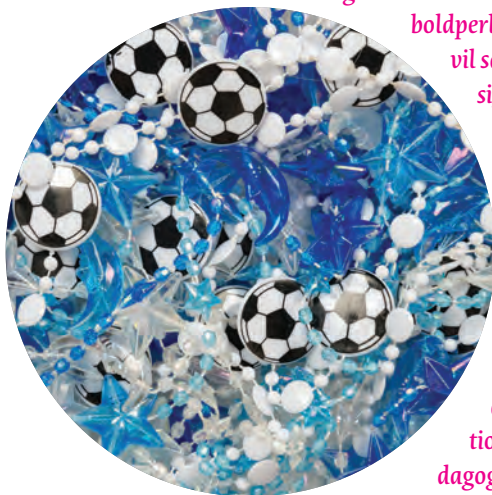
I børnehaven er der blevet købt nye perler, og børnene er i gang med at lave halskæder. Nogle af perlerne er formet som fodbolde, og alle børnene vil gerne bruge dem. En dreng, Jens, har samlet mange fodboldperler sammen i en bunke, som han vil sætte på sin halskæde. Det viser sig, at der ikke er nok perler til alle børnene, så pædagogerne beslutter, at hvert barn må sætte én fodbold på deres halskæde. Og Jens bliver bedt om at lægge perlerne tilbage i kassen og kun tage én. Jens bliver meget vred, og pædagogerne forsøger at forklare ham vigtigheden af at dele. Det vil Jens ikke, og situationen ender i en konflikt, som pædagogerne fortæller forældrene om, da de henter Jens. Pædagogerne beder forældrene om at øve 'at dele' med Jens hjemme. Næste dag møder Jens i børnehaven med en halskæde fyldt med fodbold-perler i en endnu større version end dem, børnehaven havde indkøbt, og han viser stolt perlerne frem til sine venner.

Pædagogerne fortæller, hvordan denne situation vakte frustration hos dem, og at de ser det som et udtryk for, at forældrene kun har deres eget barns behov for øje. De opfatter forældre-

ne som konfliktsky og eftergivende. Pædagogerne synes, at deres indsats for at lære Jens og de andre børn at dele og tage hensyn til andre bliver vanskeliggjort af forældrene.

I den efterfølgende snak i interviewet begynder pædagogerne imidlertid sammen at udforske, hvorfor forældrene mon handler, som de gør og, hvad de prøver på. Det gør pædagogerne ved at spørge hinanden mere konkret ind til detaljer om situationen og alternative forståelser af forældrenes intentioner. De diskuterer, om man kan forstå forældrene som nogle, der forsøger at støtte op om det, der foregår i daginstitutionen fx ved at købe ind til, at de kan lave de samme aktiviteter hjemme sammen med Jens.

Sådan en forståelse står i kontrast til at forstå forældrene som nogle, der udelukkende ser deres eget barns behov eller som forældre, der ikke kan sætte grænser. Pointen er her, at pædagogerne i udgangspunktet ikke inddrog forældrene i en snak om, hvordan de opfattede situationen, og derfor indsnevres forståelserne af forældrenes motiver til abstrakte kategoriseringer. Når der omvendt er tid til at reflektere, får pædagogerne øje på, at en alternativ forståelse af forældrene kunne være, at de forsøger at koble sig til barnets interesser i børnehaven og støtte op om barnets deltagelsesmuligheder i børnegruppen. Den konkrete udforskning giver altså her mulighed for at forstå forældrene på mere nuancerede måder, som åbner for nye måder at møde forældrene på i samarbejdet.

Som et andet eksempel observerer vi, hvordan en pædagog i forbindelse med hentning af et barn, instruerer forældre i at træne sprog hjemme efter en særlig metode ved at fortælle, hvordan og hvor ofte der skal læses en bog efter en særlig manual. I dialogen med forældre er det i sådanne situationer hovedsageligt pædagogen, der fører ordet, mens forældrene indtager en mere passiv rolle. Samarbejdet bærer her præg af en forståelse af forældrene som nogle, der har brug for vejledning.

Som kontrast til dette, oplever vi, hvordan de samme pædagoger i andre uformelle møder med forældre fx taler om forestående familiebesøg i weekenden eller andre begivenheder i barnets liv uden for daginstitutionen. I sådanne mere uformelle møder er samarbejdet karakteriseret ved dialog og udforskning af familielivet, hvor forældre bidrager.

Forældresamarbejdets kompleksitet

I vores tidligere forskning peger pædagoger på, at forældresamarbejde er en vigtig og samtidig svær opgave. Denne ambivalens kan dels skyldes de senere års lovgivning, som stiller krav til indhold og form i forældresamarbejdet. Dette synes i stigende grad at installere et hierarki mellem forældre og pædagoger. Ambivalensen kan også have rod i en kontrast mellem feltets erfaringer med mangfoldighed og de entydige forståelser af forældre og familieliv, som er implicit i de metoder, der anvendes til fx sprogtræning. En anden pointe er, at pædagogerne peger på, at de ikke har nok tid til

forældresamarbejdet, og at den tid, der er, ofte er båndlagt til vejledning af forældre i fx sprogtræning, opdragelse eller barnets parathed til skift til børnehave/skole. Mulighederne for at få kendskab til forældrene indskrænkes derfor, selvom det er dét, der ifølge pædagogerne er forudsætningen for at få samarbejdet til at fungere.

Vores eksempler viser, at pædagogerne i de situationer, hvor samarbejdet foregår i en ramme, som er sat af læringsdagsordener og af forældre som nogle, der skal støtte op om disse agendaer, i højere grad trækker på forståelser af forældre som kategorier (curlingforældre, usikre, konfliktsky, osv.). Modsat forholder det sig i de situationer, hvor pædagogerne har mulighed for at forholde sig til og udforske forældrenes perspektiver i samarbejdet. Med de nye læreplanskrav til samarbejdets form og indhold er der risiko for, at pædagogernes forståelser af forældre forbliver kategoriske og entydige frem for konkrete og komplekse. På den måde kan man faktisk sige, at de krav, der stilles i de styrkede læreplaner om, at forældresamarbejdet skal omhandle børns læring på tværs af daginstitution og familie, risikerer at stille sig i vejen for de krav, der samtidig stilles til pædagoger om at sikre mangfoldighed og åbenhed i mødet med forældre.

Det kræver tid og rum for pædagogerne at kunne inddrage forældrene i samarbejdet på måder, der åbner for gensidig udforskning af hinandens perspektiver med barnet i centrum. ●

Man kan læse meget mere om det spændende forskningsprojekt på Center for Daginstitutionsforskningens hjemmeside.

Omsorg og læring

i dagtilbud – hvordan hænger det sammen?

Af **Dorthe Filtenborg**, Pædagogisk Udviklingskonsulent, LDD

Den pædagogiske læreplan fra 2004 og den styrkede pædagogiske læreplan fra 2018 har rejst spørgsmål og krav til at skabe læringsbetingelser i dagtilbuddet. Lovgivningen har ikke kaldt på en rigid læring i betydningen indlæring men derimod en dynamisk og legende læring. Alligevel har der i kommunerne været tendens til at stramme læringsdelen op og kræve dokumentation for børnenes opnåede læring”

Denne passage indleder afsnittet ”Adskillelse af omsorg og læring i 2020’erne” fra bogen ”Omsorg og læring”, skrevet af dette interviews to forfattere. Det er et afsnit i bogen, hvor læringsaspektet sættes sammen med – eller overfor – omsorgsdimensionen, der handler om kerneelementerne: spejling, autenticitet og deltagelse/nærvær.

DET GODE BØRNELIV finder lærings- og omsorgsbegreberne interessante og har derfor stillet nogle spørgsmål til Stig Broström og Anders Skriver Jensen med afsæt i deres bog og vil hermed forsøge at folde begreberne ud og perspektivere sammenhængen og helheds-tænkningen bag.

Begreberne omsorg og læring er ikke hinandens modsætninger.

Tværtimod. Det ene betinger det andet, og tilsammen udgør de en helhed. I dette interview kigger vi på, hvordan det pædagogiske personale i dagtilbuddet kan forstå og praktisere en pædagogik, hvor omsorg og læring ses som en helhed.

Lad os først tale om selve begreberne. Hvad er læring? Og hvad er omsorg?

Læring henviser både til den individuelle proces, hvor barnet tilegner sig (og konstruerer) nye kundskaber og færdigheder og til den sociale proces, hvor barnet er (og bliver) en stadig mere kompetent deltager i leg, hverdagens rutiner og spontane og/eller planlagte aktiviteter (for at bruge begreberne fra den styrkede pædagogiske læreplan). Således beskriver læring de processer, hvor barnet er aktiv medskaber af nye muligheder med hensyn til kognitive, sociale, emotionelle og kropslige aspekter af sit børneliv.

Der er potentielt læring på spil i alle hverdagens situationer; både når flyverdragten driller, eller når man selv vil hælde vandet op i koppen men også, når man skal deles om klodserne i det fælles byggeprojekt eller nysgerrigt undersøger den varme luft, der kommer ud af tørretumblerens ventilationsrør.

I bogen gør vi en del ud af den voksnes opgave med at tage didaktikken på sig og i forlængelse

Den pædagogiske læreplan fra 2004 og den styrkede pædagogiske læreplan fra 2018 har rejst spørgsmål og krav til at skabe læringsbetingelser i dagtilbuddet. Lovgivningen har ikke kaldt på en rigid læring i betydningen indlæring men derimod en dynamisk og legende læring

heraf reflektere systematisk over samt facilitere børnenes læring. Selvfølgelig lærer børn en masse også på egen hånd men, hvis den voksne går nænsomt og nuanceret til værks, kan han/hun skabe nye deltagelsesmuligheder – især for de børn, der har det svært.

Og nu spørger du jo to didaktikere, så læring står aldrig alene, men må altid ses som noget, der peger frem mod barnets kritiske, demokratiske dannelse. En sådan dannelse viser sig for eksempel, når børnene retter deres opmærksomhed mod de børn, der står udenfor gruppen og legefællesskabet og selv finder på solidariske måder at inddrage dem.

Omsorgsbegrebet handler om den voksne som omsorgsgiver og barnet som modtager af omsorgen. Det er en følelsesmæssig og etisk relation, hvor omsorgsgiveren forsøger at sætte sig i barnets sted og handle for barnets bedste. I bogen beskriver vi, hvordan den voksne må se og forholde sig til appellen fra barnet. Med omsorg tematiseres voksen-barn-relationen som et subjekt-subjekt-forhold, der er præget af ligeværdighed og gensidighed. Samtidig er omsorg en asymmetrisk relation. At yde omsorg er at føle med barnet og at handle på barnets situation ud fra et grundlæggende princip om, at den voksne giver uden at få noget igen. Omsorg er uegennyttig gensidighed – med den norske omsorgsforsker, Kari Martinsens, ord.

Men omsorg handler ikke kun om at dække barnets behov. Inspireret af Ditte Winther-

Interview med
Stig Broström
Cand. Pæd., ph.d,
Professor Emeritus,
DPU

**Anders
Skriver Jensen**
Lektor, ph.d., og forsker i
dagtilbudsdidaktik,
læreplaner, Institut for
Pædagoguddannelsen
på Københavns
Professionshøjskole

Lindqvist, opererer vi med responsiv og proaktiv omsorg forstået sådan, at omsorg både handler om at møde barnets behov for tryk og trivsel her-og-nu (den responsive del), men også handler om at skabe nye muligheder og nyt indhold i barnets liv (den proaktive del). Her bliver det tydeligt, hvordan omsorg og læring er flettet sammen. I bogen trækker vi på nyere forskning, der gennem praksisbeskrivelser betoner ”omsorgsøjeblikke” præget af omsorgens kerneelementer: spejling, autenticitet og deltagelse/nærvær.

Hvilke historiske perspektiver har der været i pædagogikken når, vi taler om omsorg og læring? Kan I kort ridse tendenserne op?

Det er ikke nyt at kæde omsorg og læring sammen. Vi står på skuldrene af nogle af de største pædagoger gennem tiden. Pestalozzi betonede de tre H'er: hoved, hjerte og hånd i den betydning, at læringen skulle have intellektuelle og praktiske dimensioner (hoved og hånd), men skulle samtidig være båret af omsorg og kærlighed (hjerte). Fröbel er kendt for sine beskæftigelsesmaterialer og de såkaldte legegaver, der kunne styrke den intellektuelle udvikling. Men samtidig understregede han betydningen af den omsorgsfulde relation præget af kærlighed til barnet. Og hos Montessori ser vi et tilsvarende syn. Hun så barnet som en tør svamp, der suger læring til sig gennem arbejdet med læringsmaterialer samtidig med, at pædagogen viser barnet omsorg samt kærlighed til barnet. Hun forstod sit arbejde med børn som et kærlighedsarbejde. En sådan hi-

Ingen læring uden omsorg, og ingen omsorg uden læring

storisk ballast, hvor omsorg og læring kædes sammen, har vi i bogen også løftet frem i pædagogikken gennem hele 1900-tallet.

Hvilken rolle har de to begreber i forhold til den styrkede pædagogiske læreplan? Hvad vil læreplanen have, at dagtilbuddet og det pædagogiske personale skal have fokus på når, vi taler om læring? Og om omsorg?

Læreplanen vil have pædagogerne til at bidrage målrettet til børnenes læring. Dog ikke i betydningen at overføre viden til børnene men derimod at skabe et dynamisk læringsmiljø, hvor børnene får mulighed for at opnå en alsidig udvikling gennem oplevelser og leg i natur, kultur og samfund. Og med en tydelig betoning af, at børn lærer gennem leg og skabende virksomhed. Leg og læring udgør et omdrejningspunkt.

Læreplanen beskriver både omsorg og læring, men lægger dog mest vægt på læring. Om end begrebet læring omtales langt mere hyppigt end omsorg, så betones enheden af omsorg og læring i børnesynet i det fælles pædagogiske grundlag, som forpligter pædagogen på den dobbelte opgave med både at drage omsorg for børnene og samtidig støtte deres trivsel, læring, udvikling og dannelse. Omsorg er også skrevet eksplicit ind i de pædagogiske mål for læreplanstemaet "Alsidig personlig udvikling", hvor det fremhæves, at læringsmiljøet skal væ-

I bogen argumenterer Stig Broström og Anders Skriver Jensen for, at begreberne omsorg og læring ikke er hinandens modsætninger – tværtimod.

re præget af tryghed, nysgerrighed og omsorg. Derudover er omsorg markeret i dagtilbudslovens formålsparagraf – sammen med læring.

Igennem jeres bog indkredser I begreberne omsorg og læring, hvor I integrerer dem i en helhedsorienteret småbørnspædagogisk tilgang under betegnelsen educare. Kan I give læseren en opsummering af, hvad dette handler om?

Begrebet **educare** binder education (undervisning og læring) tæt sammen med care (omsorg). Ingen læring uden omsorg, og ingen omsorg uden læring. Det er således ikke nok, at pædagog og barn har et tæt og empatisk samspil, de skal også være sammen om noget, om et interessant og meningsfuldt indhold. At forholde sig til et fælles tredje, hvor pædagog og barn har et fælles omdrejningspunkt, kan skabe læring.

Begrebet educare er kommet ind i det pædagogiske sprogbrug og praksis for nogle årtier siden, men faktisk rækker det længere tilbage. Det var mere eller mindre udfoldet hos Pestalozzi, Fröbel og Montessori, og nu forsøger vi at give begrebet mere luft under vingerne. Det er afgørende at bringe balance mellem omsorg og læring, og at få disse dimensioner til at gå op i en højere enhed – såvel i teori, som i praksis. ●

Styrket pædagogisk læreplan over- og omsat til pædagogisk praksis

Den nationale rammesætning omhandlende den styrkede pædagogiske læreplan er ude i ethvert dagtilbud blevet oversat til en lokal forståelse og udgør en slags faglig kontrakt for det pædagogiske udviklings- og læringsarbejde med børnene. En forståelse, der skal omsættes til konkret pædagogisk praksis og læringsmiljøer med høj kvalitet.

Af **Dorthe Filtenborg**, Pædagogisk Udviklingskonsulent, LDD

Med indførelse af den styrkede pædagogiske læreplan i en ny – og netop styrket – udgave i 2018, blev vi præsenteret for skærpede krav til, at man som dagtilbud skal argumentere og forklare sin faglighed, præsentere mål for børnenes brede læring og er i stand til at etablere læringsmiljøer med høj kvalitet samt arbejde med evalueringskulturen. Alt sammen på et fundament bestående af et pædagogisk grundlag, seks læreplanstemaer og tolv retningsgivende mål for læringsmiljøet (to for hvert læreplanstema). Kort sagt: dagtilbuddet skal være i stand til at over- og omsætte den styrkede pædagogiske læreplan til konkret pædagogisk praksis og læringsmiljøer med høj kvalitet.

DET GODE BØRNELIV er optaget af, hvordan man som dagtilbud har grebet opgaven an med at over- og omsætte de nye, styrkede krav, hvorfor vi har valgt at stille nogle spørgsmål omkring dette til et selvejende dagtilbud med en helt særlig pædagogisk profil – nemlig Idrætsbørnehuset på Frederiksberg.

Kan du kort præsentere Idrætsbørnehuset for læserne?

I Idrætsbørnehuset har vi en ambition om at skabe en af Danmarks bedste idrætsinstitutioner, være innovative, moderne, og gå forrest i kampen for at videreudvikle det gode børneliv. For os er et godt børneliv kombinationen af

Interview med
Camilla Ulsted
leder af
Idrætsbørnehuset, der
er et selvejende
dagtilbud på
Frederiksberg med 178
børn, som har en helt
særlig idrætsprofil.

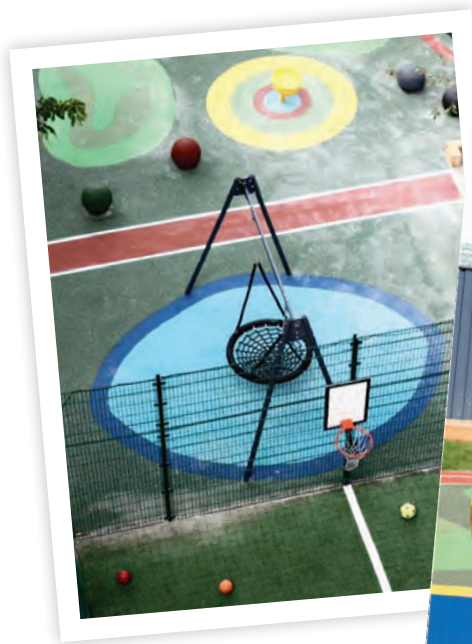

sund kost, bevægelse, læring og relationer. Vi arbejder med vinder- og taberkultur, fordi det er en vigtig læring, at mestre. Sejre og modgang er et aspekt, vi alle berører gennem livet. At vinde og tabe er ikke nødvendigvis noget, vi arbejder med i konkurrence med andre, men med os selv. F.eks. kan det at overvinde et højere hop end sidst styrke barnets forståelse for egen evne til at øve sig og overkomme noget, som først virker svært eller uoverkommeligt – alt sammen i en voksenstøttet proces som skal øge barnets redskaber i modgang.

Vi skaber hver dag høj og lav arousal for børnene. Det giver dem en forståelse af egen krop. Gennem de forskellige tempoer øger vi børnenes evne til at regulere sig selv. Det ser vi som et essentielt redskab for børn i deres fremtidige liv og særligt når, de starter i skole. For os er målet, at alle børn kommer herfra med selvværd og mod.

Idrætsbørnehuset er en moderne daginstitution, hvor mere end halvdelen af medarbejderne er mænd og, hvor fællesskabet er i fokus – også udenfor åbningstiden.

Hvordan har I arbejdet med opgaven, der kom i 2018, om at lave en styrket udgave af den pædagogiske læreplan? Har de nye krav i den styrkede udgave af læreplanen gjort en faglig forskel for jeres pædagogiske arbejde?

Idrætsbørnehuset
Ingemannsvej 21 | 1964 Frederiksberg CT | TEL: +45 28980730

Fotos: Idrætsbørnehuset

Den nye styrkede læreplan

Vi arbejdede med tilblivelsen af den nye styrkede læreplan i et krydssamarbejde mellem ledelse og fagkolleger. Helt konkret blev bogstaverne formet i takt med oplæg og cases ved personalemøderne og i skriveprocesser baseret på vores daglige dokumentation, vi bruger som et lærings- og arbejdsredskab.

Den nye udgave har ikke gjort en faglig forskel i det pædagogiske arbejde. Vi har gradvist i takt med medarbejdernes udvikling og certificering udviklet og kvalificeret det dynamiske dokument, hvilket fortsat er i proces. Vi sigter altid mod en høj faglighed med udgangspunkt i den pædagogiske idræt.

I har en særlig idrætsprofil – hvordan har I sikret fokus på denne i jeres styrkede pædagogiske læreplan? Og hvordan omsætter I jeres faglige intention og mål til konkret pædagogisk praksis?

Helt ind til benet så har vi trukket temaet ”Krop, sanser og bevægelse” ud over de andre temaer. Vi arbejder i et forberedende system, vi kalder PUP, som er et koncept, hvor alle grupper forbereder den kommende periode enten en hel eller en halv dag, hvor de går fra, og gruppen dækkes ind af andre kendte voksne. Der prioriteres tid og rum til evaluering, planlægning og fordybelse. Året i Idrætsbørnehuset er inddelt i perioder med fastlagte temaer

Idrætsbørnehuset har udarbejdet en styrket pædagogisk læreplan, som alle pædagogiske ansatte har ejerskab af.

fx eventyr, der rammer ”Kultur, æstetik og fællesskab”, og på den måde tager vi børnene igennem alle læreplanstemaer.

Vi har perioder uden temaer, hvor den enkelte gruppe kan sætte fokus gennem det læreplanstema, som matcher det behov, gruppen aktuelt har – der hvor gruppen eller enkelte børn har brug for at styrke kompetencer og udviklingszoner. Vores faglige intention og mål omsættes gennem vores kultur og faglighed. Helt fra den daglige pædagogiske dokumentation, som alle grupper laver hver dag med ønsket om at udvikle sig selv og hinanden samt naturligvis at orientere forældrene med afsæt i de overordnede langsigtede mål om at drive en velfungerende daginstitution, der emmer af pædagogisk idræt. Alt dette kræver en vedholdende, tilstedeværende og ambitiøs ledelse.

Hvilken betydning har den styrkede pædagogiske læreplan for det pædagogiske arbejde? Hvordan bidrager den til at kvalificere læringsmiljøet?

Den styrkede læreplan er en base, en trampolin, helt klart, men den giver kun mening, hvis medarbejderstaben kan omsætte den til pædagogisk praksis. Derfor er det vanvittigt vigtigt, at den bliver oversat i et sprog, som alle uanset uddannelsesbaggrund forstår således, at vi med fælles ambition og retning kan skabe børn, der er klar til resten af livet. ●

IDRÆTS- BØRNEHUSET

Ingemannsvej 21
1964 Frederiksberg C.

Afdelinger - normering
108 børnehavebørn og 70
vuggestuebørn
(60 børnehavebørn i ud-
flytter i Lyngø)

Ledelse
Camilla Ulsted, Leder
Jakob Pilegaard, Souschef
Nikolaj Kjær Nielsen,
Afdelingsleder

Kontaktinfo
www.idrætsbørnehuset.dk
Telefon: 28 98 07 30

Næste nummer af DET GODE BØRNELIV udgives i september 2024 og vil handle om **KVALITET I DAGTILBUD**, der belyses fra mange forskellige perspektiver.

**Næste
Nummer**

Kvalitet i dagtilbud

Kvalitet er et begreb, der igennem flere år er blevet flittigt anvendt i forbindelse med det danske dagtilbudsområde. Fokus har blandt andet været på, hvor lav eller høj – eller endda hvor mangelfuld – kvaliteten har fremstået i forskellige sammenhænge ind i dagtilbudet. Der er udarbejdet mange internationale, nationale, kommunale og lokale samt øvrige analyser og rapporter om kvalitet. Der er skrevet utallige bøger om kvalitet. Der er oplevet stor mediebevågenhed omkring kvaliteten i de danske dagtilbud, hvor debatter og diskussioner har floreret og, hvor mange samt forskelligartede meninger og perspektiver er kommet frem.

Men hvad er kvalitet egentlig når, vi taler om dagtilbud? Hvad er høj kvalitet og, hvad er lav kvalitet? Og kan man måle kvalitet? Og hvordan forholder dagtilbuddet sig til kvalitetsbegrebet?

Alt dette og meget mere vil kommende nummer af DET GODE BØRNELIV interessere sig for og folde ud via indblik i forskellige, relevante analyser, undersøgelser, rapporter og forskning samt via bidrag fra konsulenter, forfattere, forskere, organisationer samt praktikere, der hver især perspektiverer kvalitetsbegrebet. ●

Det ved vi om ...

Med temaet "PÆDAGOGISKE LÆREPLANER" har du som læser af DET GODE BØRNELIV fået forskellig inspiration til din egen praksis. Nedenstående tre udsnit er hentet fra de mange spændende artikler, interviews og anbefalinger, der er foldet ud i dette nummer af DET GODE BØRNELIV.

... pædagogiske læreplaner

Læs mere side 6

1

Hvilke centrale begreber, normer og værdier skal binde læreplanen sammen således, at den giver mening og giver pædagogiske pejlemærker for dagtilbuddenes praksis? Det arbejde blev udslagsgivende for det pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan. Helt centralt står børnenes perspektiv. Populært sagt så er det afgørende for den pædagogiske læreplans retninger for den pædagogiske praksis, at det at være barn har en værdi i sig selv.

Læs den spændende artikel:

Perspektiver på den styrkede pædagogiske læreplan

Andreas Rasch-Christensen, ph.d., Forsknings- og Udviklingschef,
VIA University College

Med den styrkede læreplan kommer øget fokus på en bred vifte af nye emner herunder særligt arbejdet med et bredt læringsssyn, børn i udsatte positioner, dynamiske læringsmiljøer og en mere systematisk evalueringskultur. Med sampraksis gives et enkelt greb til at arbejde med alle disse aspekter på en og samme tid. Fidusen er at forankre arbejdet med disse emner i det professionelle samarbejde om fælles forberedelse, udførelse og evaluering.

Læs den informative artikel:

Sampraksis og den styrkede pædagogiske læreplan

Micki Sonne Kaa Sunesen, ph.d., og Forsker ved Nordic Learning
– Research and Education

Læs mere side 19

2

Vores eksempler viser, at pædagogerne i de situationer, hvor samarbejdet foregår i en ramme, som er sat af læringsdagsordener og af forældre som nogle, der skal støtte op om disse agendaer, i højere grad trækker på forståelser af forældre som kategorier (curlingforældre, usikre, konfliktsky, osv.). Modsat forholder det sig i de situationer, hvor pædagogerne har mulighed for at forholde sig til og udforske forældrenes perspektiver i samarbejdet. Med de nye læreplanskrav til samarbejdets form og indhold er der risiko for, at pædagogernes forståelser af forældre forbliver kategoriske og entydige frem for at være konkrete og komplekse.

Læs den interessante artikel

Familieforståelser i pædagogisk praksis

Pernille Juhl, ph.d., og Lektor ved Institut for Mennesker og Teknologi, Psykologi, Roskilde Universitet
samt Allan Westerling, ph.d., og Lektor ved Roskilde Universitet

Læs mere side 26

3